View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk

brought to you by CORE

provided by DSpace at VSB Technical University of Ostrava

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA EKONOMICKÉ ŽURNALISTIKY

Historie a současnost těžby zlata v regionu Zlatohorsko

The Past and Present Situation of Gold Mining in the Region of Zlatohorsko

Student: Helena Skřontová
Vedoucí bakalářské práce: Doc. PhDr. PaedDr. Milan Sekanina, CSc.

Ostrava 2015

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra ekonomické žurnalistiky

Zadání bakalářské práce

Student: **Helena Skřontová**

Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 7202R020 Ekonomická žurnalistika

Téma: Historie a současnost těžby zlata v regionu Zlatohorska
The Past and Present Situation of Gold Mining in the Region of Zlatohorsko

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Historie dolování zlata na severní Moravě a ve Slezsku
3. Obnovení těžby zlata na Zlatohorsku v současnosti: ano či ne?
4. Využití řešené problematiky v žurnalistice
5. Závěr

Seznam použité literatury
Seznam zkratek
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

HURBAN, Petr. *Zlatohorské podzemí*. Olomouc: Poznání, 2011. 190 s. ISBN 978-80-87419-16-8.
MORÁVEK, Petr. *Zlato v Českém masívu*. Praha: Český geologický ústav, 1992. 245 s. ISBN 80-7075-088-X.
PECINA, Vratislav a Josef VEČEŘA. *Zlatohorský rudní revír: minulost, současnost, budoucnost*. Jeseník: Česká geologická služba, 2004. ISBN 80-7075-630-6.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. PhDr.PaedDr. Milan Sekanina, CSc.**

Datum zadání: 21.11.2014
Datum odevzdání: 07.05.2015

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ-TECHNICKÁ UNIVERZITA Ekonomická fakulta 1 OSTRAVA

Doc. PhDr.PaedDr. Milan Sekanina, CSc.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem, kteří mě při psaní podporovali. Především pak velký dík patří Doc. PhDr. PaedDr. Milanu Sekaninovi, CSc. za odborné vedení mé práce, za jeho připomínky, ochotu a vstřícnost, kterými nemálo přispěl k dokončení této práce. Dále jej skládám Mgr. Ivaně Šulákové za konzultace k žurnalistické části práce. Děkuji také RNDr. Josefu Večeřovi, Ing. Janu Kotrisovi, Ing. Zdeňku Pavelkovi a dalším, kteří byli ochotni k osobnímu setkání a poskytli mi cenné rady a informace.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury v práci uvedených a řádně citovaných.

V Ostravě dne 7. května 2015 ----------

Helena Skřontová

Obsah

1. Úvod ..... - 4 -
2. Historie dolování zlata na severní Moravě a ve Slezsku ..... - 8 -
3. Obnovení těžby zlata na Zlatohorsku v současnosti: ano či ne? ..... - 28 -
4. Využití řešené problematiky v žurnalistice ..... - 39 -
   4.1 ÚVODNÍ ČLÁNEK ..... - 39 -
   4.2 INTERVIEW ..... - 43 -
   4.3 ANKETA ..... - 49 -
   4.4 RECENZE ..... - 51 -
5. Závěr ..... - 53 -
Seznam použité literatury ..... - 55 -
Seznam zkratek ..... - 58 -

1. Úvod

V pověsti o ďáblových pokladech je Jesenicko popisováno jako kraj, na který Pánbůh zapomněl. Lidé si stěžovali, že nemají z čeho žít. Pánbůh proto nařídil ďáblovi, aby zemi nadělil zlato a drahokamy. Ďábel je však ukryl hluboko pod písek, oblázky, balvany a skály. Lidé opět nebyli spokojeni, už na tak neúrodných polích byla nyní ještě spousta kamení. Pánbůh se tedy pustil do nadělování sám. Dal tomuto chudému kraji křišťálově čistou vodu, zdravý vzduch, vzácné rostliny, divoká zvířata, a naposled i krásu, která očaruje oči a vyléčí duši.

Přestože je tato pověst stará stovky let, můžeme ji vztáhnout i na dnešní situaci. Dlouhá léta byly tíživé sociální podmínky, ve kterých místní lidé žili po uzavření dolů, přehlíženy. Návštěvníci, kteří sem přijížděli za turistikou, poznali pouze krásnou přírodu, ale již ne těžký život místních obyvatel. Teprve se vzrůstající cenou zlata, která se v době útlumu těžby, tedy v 90. letech 20. století, pohybovala kolem 300 USD/trojská unce a dnes často přesahuje cenu 1300 USD/trojská unce, se pozornost obrátila opět ke zlatohorskému rudnímu revíru, a tím i k tomuto kraji.

Po mém narození v roce 1993 bylo Dolní Údolí u Zlatých Hor téměř prvním místem, které jsem spatřila, a postupem času se stalo mým druhým domovem. V době, kdy jsem začala vnímat dění kolem sebe, jsem znala hlavně pověsti o dolování zlata v tomto kraji. Později jsem však danou problematiku začala vnímat ze širšího úhlu pohledu. Následky útlumu nejenom hornictví, ale také družstevního zemědělství v 90. letech 20. století, byly vidět téměř na každém kroku. Opuštěná stavení, chalupy, byty, prázdné náměstí a obyvatelé bez životního cíle se stali každodenní realitou, přestože zlatohorské podzemí skrývá potenciál nejenom hospodářského rozvoje, ale také cestovního ruchu. Zprávy, které se dnes ve spojitosti se Zlatými Horami objevují v médiích, lze rozdělit do dvou skupin. Jednou oblastí diskusí je oživení snah o obnovení těžby a druhou zpřístupnění pozůstatků těžby veřejnosti. Informace se mi však často jeví neúplné či vytržené z kontextu. Právě z výše uvedených důvodů jsem si problematiku historie a současnosti dolování zlata v regionu Zlatohorska vybrala pro zpracování v rámci bakalářské práce.

Od roku 2004 můžeme pozorovat trvalý zájem investorů o stanovení průzkumného území v oblasti zlatohorského rudního revíru, který se výrazně oživil v roce 2014. O aktuálnosti tohoto tématu svědčí také poslední tisková konference dne 13. 4. 2015 ve Zlatých Horách s ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem, který navštívil tento region za účelem setkání se zastupiteli, představiteli kraje i místními podnikateli. Mládek zde mimo jiné představil požadavek studie proveditelnosti těžby zlata, kterou zadal zpracovat státnímu podniku DIAMO.

Cílem této práce bude proto zhodnotit historii a následně současnou situaci kolem dolování zlata v regionu Zlatohorska. Nemůžeme dnešní situaci Zlatých Hor hodnotit, aniž bychom znali jejich historii, proto se na tuto problematiku nejprve podíváme z hlediska vývoje v průběhu dějin. Nejdříve zasadíme problematiku těžby do kontextu vývoje města Zlaté Hory a poté se budeme věnovat samotným dějinám dolování, které nás zavedou ještě před 13. století n. l. Podrobněji se zaměříme na novodobé dějiny těžby v letech 1952-1993, která nanejvýš ovlivnila dnešní hospodářskou i sociální situaci města.

Geologické poměry ložiska ponecháme k prostudování erudovanějším v této oblasti a zaměříme se na současnou situaci z pohledu žurnalisty. Pomocí nastudování dostupných materiálů, rozhovorů s osobnostmi pohybujícími se v tomto oboru a analýzy mediálních sdělení, zmapujeme problematiku týkající se zlatohorského důlního revíru. Ta se neomezuje pouze na případné obnovení těžby, ale také na využití jejích pozůstatků pro cestovní ruch. Cílem této části práce proto bude zhodnocení možnosti či reálnosti obnovení těžby a alternativ jeho využití a zpřístupnění veřejnosti.

Cílem poslední části této bakalářské práce bude využití řešené problematiky v žurnalistice. Do úvodního článku, ve kterém žurnalisticky popíšeme a analyzujeme dané téma, budou zahrnuty výpovědi RNDr. Josefa Večeři z České geologické společnost, pamětníka Josefa Šmoldase, starosty Zlatých Hor Milana Ráce, vedoucího Městského muzea ve Zlatých Horách Mariana Čepa, jednoho z žadatelů o stanovení průzkumného území Stanislava Staňka, vedoucí Městského informačního centra Gabriely Kotasové, ale také chalupářky Barbory Švábové. S Josefem Šmoldasem, bývalým zaměstnancem Rudných dolů Jeseník a především nadšencem pro zlatohorské podzemí, si poté v interview popovídáme nejenom o jeho bývalé práci, ale také o dnešní situaci ve Zlatých Horách. V rámci recenze si poté představíme jeho knihu Vzpomínky na Modrou štolu aneb veselé příběhy ze zlatohorského dolu. Nakonec se zeptáme místních obyvatel i chalupářů, zda si myslí, že by

bylo pro Zlaté Hory výhodnější obnovení těžby nebo využití pozůstatků těžby pro cestovní ruch.

Hlavním cílem této bakalářské práce je zhodnocení historické a současné situace dolování zlata v regionu Zlatohorska. Dílčím krokům, potřebným k dosažení tohoto cíle, odpovídá také členění práce do jednotlivých kapitol:

- Historie dolování zlata na severní Moravě a ve Slezsku
- Obnovení těžby zlata na Zlatohorsku v současnosti: ano či ne?
- Využití řešené problematiky v žurnalistice

K dosažení výše stanoveného cíle využijeme metodu historickou a analyticko-popisnou. Jedná se především o studium archivních i současných materiálů, dostupné literatury, mediálních sdělení a právních předpisů. Při zpracovávání tématu jsme vycházeli především z:

- právních předpisů, kdy nejpodstatnějším byl zákon o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) a zákon o geologických pracích a o Českém geologickém úřadu,

- mediálních sdělení, která jsme konfrontovali s názory odborníků,
- archivních materiálů,
- surovinové politiky, programového prohlášení vlády a publikací Surovinové zdroje České republiky,
- vyjádření politiků k dané záležitosti,
- rozhovorů s osobnostmi zabývajícími se touto problematikou, a to především s RNDr. Josefem Večeřou, RNDr. Vierou Večeřovou, Ing. Janem Kotrisem, Ing. Zdeňkem Pavelkou, RNDr. Stanislavem Staňkem, Marianem Čepem a Ing. Milanem Rácem (mailová korespondence), kterým patří za jejich vstřícnost velký dík.

Literatura věnující se této problematice byla překvapivě velmi rozsáhlá. Na dané téma bylo uspořádáno několik odborných konferencí, ze kterých jsou dostupné sborníky příspěvků. Ty se však věnují převážně novodobým dějinám těžby a sanaci a rekultivaci jejích následků. Tomuto období se věnuje především profesor Jiří Grygárek z VŠB-TU v Ostravě. Historií dolování zlata se zabývá hlavně RNDr. Josef Večeřa a RNDr. Viera Večeřová. Velmi

přínosná byla také publikace RD Jeseník 1958-1998. Zajímavé příspěvky byly uveřejňovány ve sborníku Montanisticko-geologické nadace TERRA, který je dostupný v Zemském archivu v Opavě.

Problematika řešená v druhé části bakalářské práce, která se týká současné situace kolem obnovení těžby, je natolik aktuální, že ještě nebyla příliš zachycena v literatuře. V té najdeme spíše teorii, odkazy na novodobé dějiny dobývání, prvotní projekty využití pozůstatků těžby či výpočty zásob rudy. Bylo tak třeba vycházet, jak už je výše uvedeno, spíše z osobních konzultací s odborníky, právních předpisů či různých vládních materiálů.

2. Historie dolování zlata na severní Moravě a ve Slezsku

Dolování zlata na severní Moravě a ve Slezsku je úzce spjato s podhůřím Jeseníků, většina nalezišť se nachází právě v této oblasti. Historie zlaté rudy začíná rýžováním, procesem získávání zlata pomocí rýžovací pánve. Mezi významné zlatonosné vodní toky v Čechách patřila Otava, Volyňka, Blanice, Lomnice či Vltava. Vzhledem k zaměření práce na severní Moravu a Slezsko nás však budou zajímat spíše toky v této oblasti, kterými jsou Opava, Olešnice, Zlatý potok, Bělá a další. Stejně jako Jeseníky zasahují i tyto toky přes hranice do Polské republiky, a proto se i zde nacházejí významná naleziště. Pravděpodobně již ve 13. století, kdy byly sekundární zdroje[1] vyčerpány, se přešlo k hlubinnému dolování. Z dnešního pohledu se kromě zlatohorského rudného revíru, jemuž se budeme podrobněji věnovat později, jeví jako historicky významný také andělskohorský revír na území Hrubého Jeseníku, Zlatý Chlum, revíry Horní Město a Horní Benešov a na území Polska Głuchołazy a Złoty Stok.

Andělskohorská oblast je považována za jeden z nejstarších a nejvýznamnějších rudních revírů na území severní Moravy. Zlato se zde získávalo rýžováním a měkkým i hlubinným dolováním. Dle důkazů nalezených ve 20. století, lze hledat počátky získávání zlata již v dobách keltského osidlování. Tak jako většina revírů se i andělskohorský potýkal s etapami útlumu těžby. Největší rozmach dolování je datován do roku 1 200 n. l. a v 16. století. Z dochovaných písemností se dozvídáme, že při ražbách štol v 16. století byly objeveny staré dobývky. Mezi zdejší hlavní hornická díla patří Vysoká – Hláska, Pochbusch – Zlatý Jelen a především Suchá Rudná s dobývkami Velká žíla, Měkká žíla a Podmáslí. Přestože již andělskohorský revír ztratil svůj význam jako zdroj suroviny, kdy zde poslední větší těžební práce probíhaly v 90. letech 19. století, dodnes slouží jako cenný doklad o historii dobývání zlata a technické zdatnosti našich předků.

Naleziště na úbočí Zlatého Chlumu sice nejsou příliš významná, avšak zajímavá. Historií zdejšího dolování, která začala nejspíš již před rokem 1200 n. l., nás nejlépe provede Hornická naučná stezka Zlatý Chlum (viz obr. 1.1). Na šesti zastaveních se tak můžeme seznámit s etapami dolování a v terénních nerovnostech rozpoznat pozůstatky hald a dobývek. Stezka začíná na rozcestí „Pod čertovými kameny“ a vzhledem k malé vzdálenosti i převýšení je přístupna téměř pro každého. Zlato, které se na Zlatém Chlumu stále nachází, i když

[1] Sekundárním ložiskem zlata jsou říční náplavy. Primárním ložiskem zlata je zlatonosná ruda. (Morávek, 1992)

rozptýleno do miniaturních krystalů, vyniká svou ryzostí až 97 % (Večeřa, Večeřová 2002). Toto naleziště je kromě zlata známo také výskytem granátu. Ještě v roce 1886 bylo z ložiska získáno přes 500 g zlata. Poslední etapa těžby byla ukončena dražbou dolů v roce 1891. Ve 20. století zde již probíhaly pouze práce Českomoravského rudného průzkumu a poté Ústředního ústavu geologického.

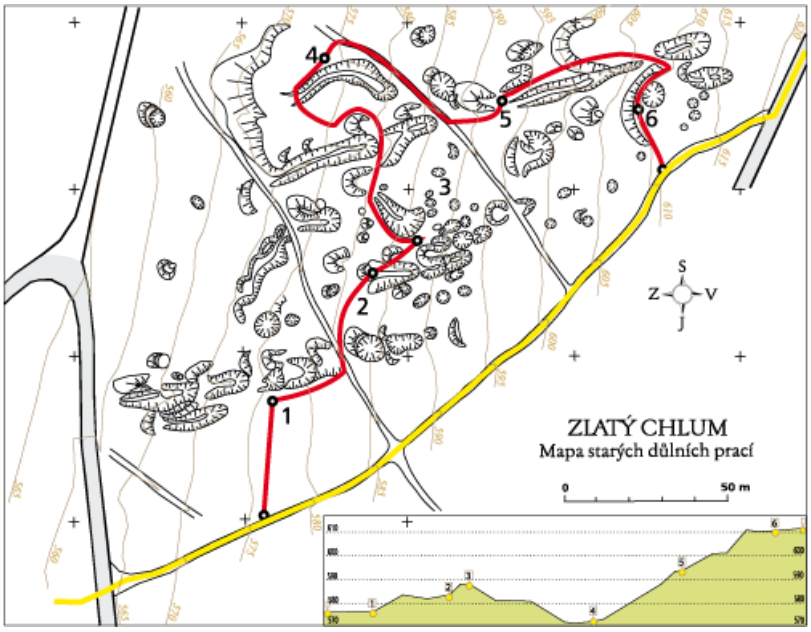

Obr. 1.1 Mapka naučné stezky Zlatý Chlum (zdroj: geology.cz)

Další naučná stezka s názvem Szlak Złotych Górników nás provede historií těžby zlata tentokrát na polské straně hranic. Naleziště poblíž lázeňského města Głuchołazy se nachází především na úpatí Przedniej Kopy v údolí Bělé, Bystrego Potoka, Sarniego Potoka nebo Złotego potoka. Jedním z objektů je ústí štoly Tří králů, která svou délkou 6,5km měla spojovat Głuchołazy a Zlaté Hory. Při její ražbě se občas narazilo na zlato, které částečně pokrylo náklady (Večeřa, Večeřová 2002). Těžba v této lokalitě byla ukončena z důvodu útlumu hornictví v roce 1962.

Ke stříbrnohorskému revíru patří štoly Královská, Hlavní, Růženina, Pekelská či Boží pomoci. Nejstarší dědičnou štolou v této oblasti je štola Růženina, která byla založena nejspíše v 80. letech 17. století. Rozsáhlý geologický průzkum byl veden ve štole Pekelské, největším důlním díle tohoto revíru. Stříbrnohorská oblast je však významná spíše pro ložiska stříbra.

Z ostatních dolů můžeme jmenovat velkobystřický důlní revír, staroměstský rudný revír nebo polský Złoty Stok v Rychlebských Horách. Žádné z těchto ani dříve zmiňovaných nalezišť však nedosahuje významnosti zlatohorského rudného revíru.

Mikroregion Zlatohorsko je oficiálním názvem pro svaz obcí Zlaté Hory, Mikulovice, Písečná, Supíkovice, Nová Ves a Velké Kunětice, který vznikl v roce 2001. Zlaté Hory jsou největší obcí tohoto svazu. Leží na úpatí zlatonosné Příčné hory v tzv. Zlatohorské vrchovině v údolí potoka Prudník. Městskými částmi Zlatých Hor jsou Horní a Dolní Údolí (dříve Horní a Dolní Grunt či Horní a Dolní Olešnice), Ondřejovice a turisty vyhledávaný Rejvíz.

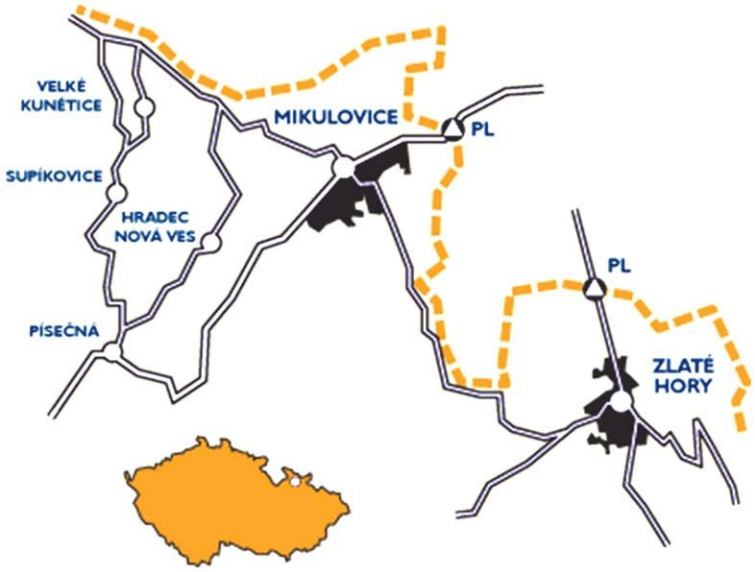

Obr. 1. 2. Mikroregion Zlatohorsko (zdroj: zlatohorsko.cz)

Těžba zlata, která ovlivňovala vývoj města od jeho vzniku až po současnost, se samozřejmě promítla také do znaku a vlajky Zlatých Hor (viz obr. 1. 3.). Již na pečetidlech z konce 14. a začátku 15. století je vyobrazen horník kutající rudu. Z 18. století se dochovala další tři pečetidla s téměř shodným výjevem, která jsou dodnes uchována ve Státním okresním archivu v Jeseníku. Od druhé poloviny 19. století, kdy se začal znak zobrazovat i mimo pečeti, jeho podoba kolísala. Lišila se orientací horníka a přítomností či nepřítomností stromu v pozadí. Dnešní podoba, která byla dne 31. 1. 2002 ustanovena rozhodnutím předsedy Poslanecké sněmovny ČR č. 98, se nejvíce podobá znaku z roku 1924 (viz obr. 1. 4.) a je popsána takto: v modrém štítě na zeleném trávníku doprava obrácený horník v černém šatě a botách, stříbrných kalhotách a ve stříbrné kukle, dobývající zlato ze skály přirozené barvy. Vlevo je listnatý strom přirozené barvy. Současně schválený prapor je tvořen dvěma vodorovnými pruhy, modrý s bílými zkříženými hornickými kladívky v žerďové části a žlutý. (Müller, 2004)

Obr. 1. 3. Znak města Zlaté Hory (zdroj: zlatehory.cz)

Obr. 1. 4. Podoba znaku z roku 1924, Pfitzner (zdroj: Müller, 2004)

Nejasnosti panují také kolem významu původního názvu města. Málokdo by pod pojmenováním Cukmantel (Cucmantel, Zuckmancetl, Zukmantel) hledal dnešní Zlaté Hory, přitom se název užíval až do roku 1948. Ve většině literatury jsou uváděny čtyři nejznámější teorie o vzniku a původu tohoto názvu. Jeden z nejčastějších výkladů pochází již z 16. století a poukazuje na nevalnou pověst zdejších lapků. Vychází ze sloučení německých slov „zucken" – krásti a „mantel" – plášť. Přestože se dnes k této historii místní vracejí a slavnosti lapků z Drakova[2] jsou pro turisty velmi lákavé, dříve obyvatelé tohoto kraje nepovažovali název za dost důstojný a jeden čas se město nazývalo Edelstadt (Vznešené město). Toto pojmenování však neblaze proslavil inkvizitor Jindřich Boblig z Edelstadtu, takže se opět vrátil původní Zukmantel.

[2] Drakov je osada na Jesenicku poblíž Heřmanovic a Vrbna pod Pradědem. Prochází tudy naučná stezka „Údolím lapků z Drakova". Název osady je odvozen od zaniklého hradu Drachenburg (Drakov), který sloužil především jako celnice. „Drachen" má v české podobě význam přísného ozbrojeného výběrčího.

Josef a Viera Večeřovi, geologové zabývající se historií dolování zlata na Jesenicku, poukazují na význam, který vyslovil slezský historik Vincenc Prasek, vycházející ze slovanského původu jména. V tomto případě by název znamenal vysušené bažiny či rýžoviště. V literatuře je nejčastěji uváděn význam rozvětvené borovice u cesty. Laická veřejnost jej však často odmítá a to především proto, že se borovice ve zdejší krajině příliš nevyskytuje. Tento výklad nevychází z těžby zlata v okolí, ale z existence obchodní cesty, která tudy vedla[3]. S výskytem zlata se však pojí výklad, který považuje název Cucmantel za poněmčení českého názvu „plášťová žíla". Původní název města nezůstává místními zapomenut. Jak uvádí Večeřa a Večeřová (2002, s. 50), „silný vítr, který se občas prožene od jihu k severu úzkým údolím, dodnes místní lidé nazývají *cukmantlák*".

V roce 1947 započala diskuze o počeštění názvu města, z nichž vyšly dva návrhy: Biskupské Hory[4] a Zlaté Hory. Dne 16. prosince 1947 byl Okresním národním výborem v Jeseníku ve spolupráci se zemským archivem v Opavě podán Ministerstvu vnitra návrh na přejmenování obce, který byl 5. ledna 1948 schválen. Nový název Zlaté Hory se vžil velmi rychle. (Joanidis, 2004)

Cukmantl vznikl s největší pravděpodobností jako hornická osada. Na přesném datu jeho založení se však badatelé dodnes neshodnou. Nejhlouběji do minulosti jej klade PhDr. Rudolf Zuber[5], který se domnívá, že osídlení města můžeme datovat ještě před rok 1220. Většina ostatních autorů se shoduje na založení města v období kolonizací ve 13. století a většinou se přiklánějí k roku 1221 či 1224. Jeho vývoj však nebyl ovlivněn pouze těžbou zlata, ale také polohou v blízkosti polských hranic, tedy historicky na pomezí opavského vévodství a niského knížectví. Na ochranu vsi byl vystavěn hrad Edelštejn a Cukmantl se tak stal podhradím. Nejstarší dochované písemné svědectví o existenci hradu Edelštejn pochází až z roku 1281. Avšak již do roku 1224 můžeme datovat spor moravského markraběte Vladislava Jindřicha a vratislavského biskupa Vavřince o zdejší zlaté doly, na které oba činili nárok.

---

[3] Zvláštním způsobem rostlá borovice sloužila jako orientační znamení na rozcestí v lesnaté krajině (Novotný, 2003)

[4] Biskupská kupa (hora) je hraniční horou s nejstarší rozhlednou v Jeseníkách, která byla roku 1898 vystavěna na místě původní dřevěné věže, v níž byla dříve první poštovna na území Moravy.

[5] PhDr. Rudolf Zuber (1912-1995) byl teolog, církevní historik a archivář, který se mimo jiné věnoval dějinám Jesenicka.

Během 13. století poté byl hrad Edelštejn spolu s podhradím a především dobývkami zlata předmětem mnoha sporů mezi vratislavskými a opavskými knížaty a vratislavským biskupem, jichž využili loupeživí rytíři z Linavy a hradu se v 80. letech zmocnili. V roce 1290 se poté hrad i s podhradím vrátil do rukou Mikuláši I. Opavskému. Za jeho vlády získal Cukmantl v roce 1306 městská práva a poté i právo horní. Jak uvádí Ing. Pavel Novotný, geolog a vedoucí Přírodovědeckého ústavu Vlastivědného muzea v Olomouci a docent Jiří Zimák z Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (2003, s. 9), „dne 8. 7. 1339 postoupil Mikuláš II. Opavský králi Janovi Lucemburskému hrad Edelštejn se zlatými doly i okolními městečky a vesnicemi. Donační listina je významná, protože Zuckenmantel je v ní poprvé nazýván městečkem (oppidum) a je jmenován na prvním místě před ostatními sídlišti i před samotným královským hradem Edelštejnem."

14. století znamenalo pro Cukmantl i pro celé Opavsko období rozkvětu. V roce 1361 navrátil Karel IV. Edelštejn Mikulášovi II. Opavskému, po jehož smrti spravovali hrad jeho čtyři synové. Po rozdělení opavského vévodství připadlo Edelštejnsko pod Hlubčicko a Edelštejn se stal vévodským sídlem Mikuláše III. Po Mikulášově smrti získal Edelštejnsko jeho bratr Přemek I. Opavský, který si za sídlo zvolil opavský hrad a pod jehož vládou přečkal Edelštejn s podhradím husitské války. V roce 1465 odkoupil území od bratra zesnulého Bolka Opolského, který získal hrad od syna Přemka I. Opavského, Jiří z Poděbrad. Během bojů v Dolním Slezsku v roce 1467 napadnul hrad vratislavský biskup Jošt z Rožmberka a nechal jej zbořit. Matyáš Korvín, který se dal korunovat za krále českého, v roce 1474 předal Edelštejnsko vratislavskému biskupovi Rudolfovi z Rüdesheimu.

Edelštejnsko bylo v rukou vratislavských biskupů téměř nepřetržitě až do roku 1742. Do počátku jejich vlády datujeme rozkvět města i hornictví, které však bylo následováno etapou útlumu. V roce 1510 bylo Cukmantlu uděleno nové horní právo. Hubáček v Historických zajímavostech Zlatohorska (2001, s. 3-4) uvádí, že „ani nové horní předpisy nepomohly a biskup musel roku 1529 opět zasáhnout proti úředníkům, kteří neplnili své povinnosti. Proti přílišnému pijáctví kázal zavěsit tzv. pivní zvon, po jehož zaznění museli horníci opustit krčmy". (Hubáček, 2001, s. 4) Do 17. století spadá Třicetiletá válka, ze které vyšlo město poznamenáno především morem. Po velkém moru v roce 1632, který se městu nakonec vyhnul, nechali obyvatelé vystavět kapli sv. Rocha.

V tomto období však Cukmantl poznamenala více než války nebo mor, jiná událost. Během 17. století jsou na Jesenicku zaznamenány tři vlny čarodějnických procesů. Oběťmi

honu na čarodějnice, jehož centrem se v dané době stalo Jesenicko, se většinou staly porodní báby, bylinkářky či pastýřky. Veškeré náklady na proces byly vymáhány po rodinách obětí a došlo tak k obohacování vrchnosti. Podle dochovaných opisů rozsudků bylo během několika měsíců v Jeseníku a Zlatých Horách popraveno přes 100 osob, přičemž ve Zlatých Horách jsou mezi obětmi kromě chudých žen také manželky bohatých obyvatel města (např. hostinských, řezníků, tkalců nebo obchodníků s vínem). (Vlastivědné muzeum Jesenicka, 2012)

V roce 2012 byla ve Vlastivědném muzeu Jesenicka v Jeseníku otevřena nová expozice mapující tuto temnou etapu místních dějin. Návštěvníci se zde mohou seznámit s výpověďmi údajných čarodějnic a soudními výslechy či zhlédnout pamětní desku se jmény obětí čarodějnických procesů na Jesenicku.

Přes všechny překážky bylo město na přelomu 17. a 18. století hospodářsky na vzestupu. Již nebylo pouze hornickou osadou, ale velmi rychle se rozvíjela také řemeslná výroba. V první polovině 18. století se stal Cukmantl centrem textilní výroby. V této době zde bylo evidováno 1765 obyvatel. Během první slezské války v letech 1740-1742 vtrhlo do města pruské vojsko, kdy vyhořelo asi 300 budov. Jedna z nejtěžších bitev poslední slezské války proběhla u kostelíku sv. Rocha. Počet obyvatel se v 18. a 19. století stále zvyšoval. V roce 1837 zde žilo již přes 4 tisíce obyvatel, z nichž se většina živila v textilním průmyslu. Byla zaznamenána vysoká migrace německého obyvatelstva. „Koncem 18. století se oficiálně zjišťovala národnost obyvatelstva. Podle záznamů bylo v celém rakouském Slezsku 51% Slovanů (Čechů a Poláků), 48% Němců a 1% Židů. Ve Zlatých Horách však jednoznačně převažovala německá národnost.“ (Joanidis, 2004, s. 52) V polovině 19. století byl Cukmantl největším městem na Jesenicku.

Od roku 1846, kdy vypukl hladomor, panovaly v Cukmnatlu, jako na celém venkově, nepokoje, které vyvrcholily o dva roky později. 7. 9. 1848 bylo říšským sněmem zrušeno poddanství. Konec 19. a začátek 20. století znamenal pro Cukmantl období klidu, kdy docházelo ke zvelebování města. Byla vybudována kanalizace, vodovod, veřejné osvětlení, vydlážděna hlavní ulice, vystavěna plynárna, založen útulek pro chudé a zakládalo se mnoho spolků. Toto období rozvoje přerušila až první světová válka, během níž padlo 118 mužů ze Zlatých Hor a většina výroby byla zabrána pro válečné účely. V roce 1922 byl vysvěcen pomník padlým v 1. světové válce.

Ve 20. století ovlivnila události v Cukmantlu opět jeho příhraniční poloha. „Dne 30. října 1917 vyhlásili němečtí poslanci ze severní Moravy a Slezska vytvoření provincie „Sudetenland“ a její připojení k německému Rakousku. 19. června 1919 bylo město obsazeno československým vojskem a nad městem zavlála československá vlajka přes protest městské rady.“ (Hubáček, 2001, s. 7) Ve 20. a 30. letech postupně sílil tlak německého obyvatelstva a s ním i antisemitské nálady. Roku 1937 se zde konal celostátní sjezd Německého kulturního spolku, jehož se zúčastnil také Karl Hermann Frank a Konrád Heinlein. O rok později se konaly obecní volby, které v Cukmantlu ovládli Heinleinovci s 97% hlasů. V roce 1943 se na Jesenicko stahovali Němci z bombardovaného Německa. O dva roky později však opět prchali zpět, tentokrát před postupující frontou. Na konci války bylo v Cukmantlu přes 3 tisíce Němců a pouze několik desítek Čechů, v říjnu roku 1946 již bylo Čechů i Němců kolem jednoho tisíce. Během 2. světové války můžeme sledovat největší úbytek obyvatel. Zatímco v roce 1930 měly Zlaté Hory téměř 8 tisíc obyvatel[6], v 50. letech jich již bylo o celé 4 tisíce méně. Cukmantl byl osvobozen Rudou armádou 8. května 1945.

Nejenom v rámci poválečného osidlování pohraničí přicházelo na Jesenicko mnoho emigrantů. Mezi přistěhovalci byli volyňští Češi, oravsko-polští Slováci, Maďaři, Rumuni a Řekové. Především situace emigrujících Řeků by vydala na mnoho stran historických knih.

Během druhé poloviny 20. století můžeme sledovat každoroční nárůst obyvatel již nově přejmenovaných Zlatých Hor. Tento trend se však nyní již změnil a mikroregion se pomalu vylidňuje. Jednou z nadějí místních obyvatel, jak přilákat do tohoto „zapomenutého“ kraje nové investory a tím také zvýšit možnost pracovního uplatnění, je obnova těžby zlata ve Zlatohorském důlním revíru.

[6] Zdrojem je Český statistický úřad. Archivní materiály však uvádí v roce 1930 počet obyvatel 4571. Příčinou může být rozdílné vymezení, kdy Český statistický úřad do 50. let uvádí počty přítomného obyvatelstva a až později počet obyvatel s trvalým pobytem.

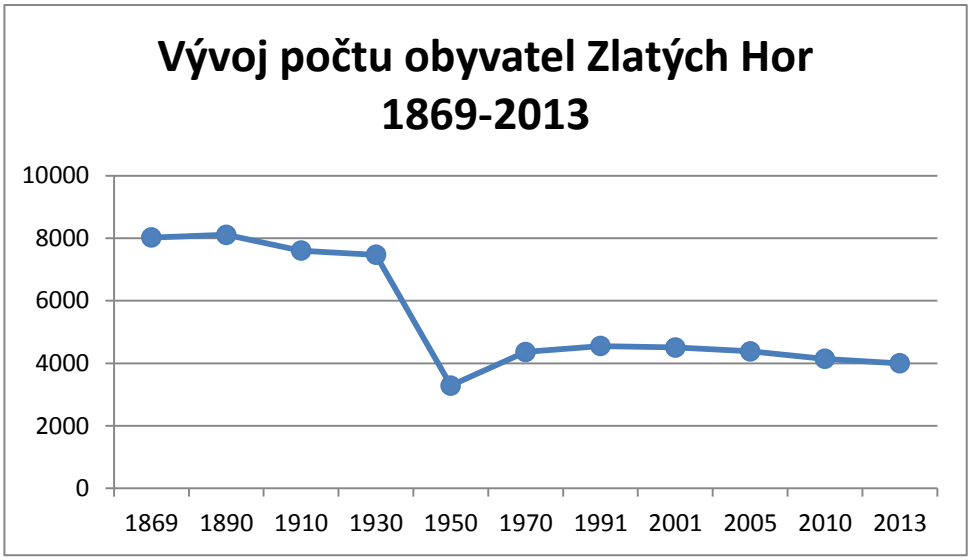

Graf 1.1: Vývoj počtu obyvatel Zlatých Hor v letech 1869-2013 (zdroj dat: ČSÚ)

Jak už bylo řečeno na začátku této kapitoly, kde jsme si představili ostatní naleziště zlata na severní Moravě a ve Slezsku, zlatohorský rudný revír byl jeden z nejvýznamnějších, a proto se na něj nyní zaměříme. O počátcích dobývání zlata v této oblasti je jen velmi málo záznamů. Většina teorií naráží na špatnou archeologickou prozkoumanost území a opírá se o nálezy především ze Suché Rudné nebo Polska. Například v Měkké žíle u Suché Rudné byly nalezeny uhlíky staré přes 3 tisíce let, které by dokládaly dolování zlata na Jesenicku již v době bronzové. Velmi pravděpodobné se dnes jeví využívání rýžovišť v okolí Zlatých Hor v době železné. Večeřa a Večeřová (2010, s. 21) uvádí, že o přítomnosti Keltů na jesenických rýžovištích mohou svědčit velké povrchové dobývky, v nichž téměř chybí haldy hlušiny, což je typické pro jejich těžbu rozsypů. Shodné rysy s laténskými doly v oblasti Limousin ve Francii vykazují i některá důlní díla nad rýžovišti v revíru Zlaté Hory-sever a Zlaté Hory-západ.

I když přímé důkazy o těžbě zlata Kelty chybí, vzhledem k blízkosti jejich osídlení (viz obr. 1. 5.) nelze vyloučit, že se keltští prospektoři dostali až ke zlatohorským rýžovištím. V souvislosti se zdejší snadnou dostupností zlata, se lze domnívat, že docházelo k objevování ložisek i v době slovanského osidlování kolem 6. století n. l. Z tohoto období jsou dochovány baterie železářských pecí a velké množství zlatých předmětů.

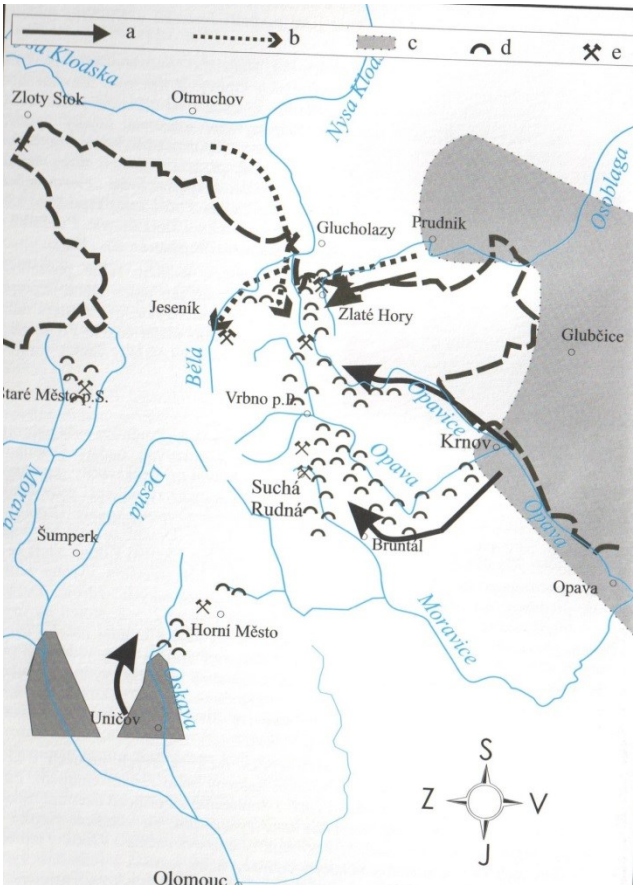

Obr. 1. 5.: Možné směry objevu Au ložisek v Jeseníkách. (zdroj: Večeřa, Večeřová, 2012)

Legenda: a) směr keltských prospektorů podél řek; b) směr slovanských prospektorů při osidlování; c) keltské osídlení; d) rýžoviště; e) primární ložiska

Z poloviny 10. století se v písemných pramenech dochovala svědectví o velkém množství zlata, které vlastnila polská a slezská knížata a kterému je přisuzován jesenický původ. Je nepravděpodobné aby všechno toto bohatství pocházelo z importu.

Přelom 11. a 12. století je považován za nepříznivé období pro rozvoj těžby zlata, neboť se příhraniční území stalo předmětem sporů. Z dochovaných písemných záznamů lze však soudit, že zlaté doly hrály v těchto sporech významnou roli. Úpadek dolů se předpokládá kolem roku 1281, kdy byl hrad Edelštejn i s podhradím propůjčen na krátkou dobu Mikulášem I. vratislavskému biskupství. Nejspíš by tak opavský kníže neučinil, pokud by byly doly výnosné. V žádném z těchto záznamů však není jasně řečeno, že se jedná právě o doly u Zlatých Hor. (Novotný, Zimák, 2003)

Do 13. století mluvíme především o rýžovištích, která zabírala obrovskou rozlohu na území dnešních Zlatých Hor, na severu až ke Gluchocholazům a od Heřmanovic po Město Albrechtice. Mezi nejvýznamnější zlatonosné toky patřila především Opava, Olešnice, Opavice, Bělá, Zlatý potok a Černý potok. Zlatokopové však nevyužívali pouze řečiště, postupem času se dostávali také ke starým říčním terasám. V případě rýžování v řečištích či

v jejich těsné blízkosti, takzvaného rýžování aluviálních sedimentů[7], docházelo ke zpracování pomocí rýžovacích misek nebo splavů přímo na místě. Pánví či misek se užívalo především pro vyhledávání zlata, kdy se krouživými pohyby vyplavily na povrch lehčí sedimenty a na dně pak zůstaly minerály těžší včetně zlata. Těžba probíhala překládáním vodního toku nebo umělého kanálu, v pozdější době pomocí příčných kanálů nebo rýžovnických polí. Zářezy, jejichž znakem je nepřítomnost vodních kanálů a hald, jsou typické pro těžbu vyšších teras a svahovin. Pokud byl takovýto zářez v blízkosti vodního toku, můžeme někdy nalézt dopravní cestu, kterou byl materiál převážen ke zpracování k vodnímu zdroji. (Večeřa, Večeřová, 2002)

Kromě rýžování se v této oblasti často užívala také metoda jílování. Tento starý způsob těžby svahovin a vyšších teras taktéž využíval vody, která byla přiváděna na místo vodními kanály. Do těchto kanálů doplněných drobnými hrázkami byl těžený materiál shrnován a přerýžován. V případě horního přívodu vody byl poté těžený svah rozplavován. Velmi zachovalé pozůstatky jílovišť s dlouhými, někdy víceúrovňovými vodními kanály i haldami, jsou dodnes patrné především v okolí Zlatého potoka, jehož údolí je jedním z nejvýznamnějších zlatohorských rýžovišť.

Kromě Zlatého potoka se rýžovalo také v údolí potoka Černého a Zámeckého. Rýžoviště v údolí Zlatého potoka jsou bohužel z části překryta novodobou těžbou, a to především závodem Rudných dolů a odkalištěm, v jejichž blízkosti najdeme pouze jeden zářez a drobné pozůstatky kanálů a hald. Zachovalejší oblast se nachází v nižší části, kde jsou patrna například rýžovnická pole mezi odkalištěm a hájenkou na Miserichu (dnešní Podlesí). Dokonale zachovalá jiloviště, se všemi základními znaky od kanálů po plošiny pro usazování těžkých materiálů a průzkumnými šachticemi, jsou prvním zastavením Hornické naučné stezky. Zajímavou oblastí je také údolí pod kostelem Marie Pomocné, odkud vede kanál k jílovištím u Měděné štoly. (Večeřa, Večeřová, 2002)

Zříceninu hradu Edelštejn, který sehrál v historii Zlatých Hor významnou roli, obtékají Zámecký a Černý potok, podél nichž se nacházejí další významná rýžoviště. Plošně rozsáhlejší jsou ta v údolí potoka Černého, kde se nachází stále funkční vodní kanál. Oblast

[7] Aluviální sedimenty jsou usazeniny říčního původu. Jsou zdrojem nejenom zlata, ale především písku štěrku a někdy také diamantů. (Morávek, 1992)

kolem Zámeckého potoka se vyznačuje jílovišti se spodním přívodem vody. Rýžoviště v těchto dvou údolích se táhnou až ke Zlatým Horám.

Kromě regionu Zlatohorska jsou významnými oblastmi rýžování na Jesenicku také povodí Moravice a její přítoky či rýžoviště řeky Opavy, a to především Černá Opava, Střední Opava, Pocheň nebo území mezi Vrbnem pod Pradědem a Karlovicemi

Ve 13. století byly již sedimenty minimálně jednou přerýžovány a zlatokopové se nejspíš dostali k primárním rudám. Tento přechod k hornictví však neznamenal konec rýžovišť. K rýžování se během historie vracelo především v dobách úpadku či stagnace dolů.

Rozmach hornictví na přelomu 13. a 14. století přinesl také první písemnou zmínku o dolech u Zlatých Hor. Jejich otevření souvisí nejspíš s vydáním horního zákoníku, který vycházel ze souboru právních zásad připojených k tzv. zakládací listině Jihlavy. Ius regale montanorum, nejstarší horní zákon, který byl roku 1300 vydán Václavem II., s úpravami platil až do 19. století. Důkazem významnosti zlatorudných dolů je udělení městského privilegia Zlatým Horám v roce 1306. Do té doby byly Zlaté Hory pouze hornickým sídlištěm. Koncem 14. století, kdy byly nejvýznamnější revíry v oblasti Marie Pomocné a na Starohoří, je předpokládán další útlum těžby v důsledku ztížení podmínek pro dolování pod královskou správou či zhoršením klimatu s počátkem tzv. malé doby ledové. Je třeba dodat, že v době, ze které pochází první písemné zmínky, byly doly již 60 metrů hluboké a k odvodňování byly používány dědičné štoly.

V následujících několika stoletích se střídaly etapy rozvoje a úpadku dolů. V období, kdy hornictví stagnovalo, docházelo k znovuoživení rýžovišť a to především v 15. století. V té době však byly dostupné sedimenty vytěženy a muselo se přejít k tzv. měkkému dolování. „Jedná se o velmi náročný způsob dobývání zlata ze sedimentů pomocí hlubokých jam, které dosahovaly až stometrových hloubek. Jde tedy o specifickou těžbu zlatonosných štěrkopísků metodami hlubinného dolování.“ (Večeřa, Večeřová, 2002, s. 19) Večeřa upozorňuje také na složité zabezpečení měkkých dolů, které se téměř neustále potýkaly s přítoky vody. Pro jejich odvodnění se razily tzv. dědičné štoly. Pozůstatky měkkých dolů nalezneme především v oblasti západně od Zlatých Hor.

Geolog Jan Kotris (in Hubáček, 2001) považuje za vrchol horního podnikaní druhou polovinu 16. století, a to především léta 1550-1560, kdy se rozvíjí kromě těžby zlata také

těžba důlních vod a měděných rud. V 70. letech vydal Rudolf II. nový horní řád, který nejspíš podnítil obnovení těžby na Starohoří. Havíři se stále potýkali s přítoky vody, které značně omezovaly těžbu. Čerpadlo instalované odborníkem Michalem Fritschem z Freibergu nejspíš nepomohlo a v letech 1558-1600 bylo postaveno čerpadlo nové. To však bylo uvedeno do provozu až za knížete Augusta z Anhaltu-Zerbstu na počátku 17. století. (Novotný, Zimák, 2003)

Zajímavostí jsou zlatohorské zlaté valouny. PhDr. Rudolf Zuber se zmiňuje o valounech zlata, které byly vyrýžovány v letech 1590 a 1591 a následně darovány Rudolfu II. s celkovou váhou přesahující 2 kilogramy.

První polovina 17. století poznamenaná třicetiletou válkou, morem a honem na čarodějnice znamenala pro zlatohorské hornictví útlum. V dalších letech se těžařstvo často střídalo a těžilo bez značného úspěchu až do prusko-rakouské války roku 1740, která těžbu úplně přerušila. Jak uvádí Novotný a Zimák (2003, s. 15) „ze zachovaných přehledů příjmů a výdajů na provoz dolů vyplývá, že pouze v prvním období (1653-1656) byly doly ziskové. Následovalo období velkých ztrát způsobené velkými výdaji, snad na opravy vodotěžního zařízení.“ Toto výrazně ztrátové období vedlo nejspíše k uzavření dolů.

Období útlumu těžby se táhlo celým 18. stoletím, roku 1753 ztratily Zlaté Hory právo horního města. V letech 1754-1756 otevřelo nové těžařstvo starou štolu, dnes známou pod názvem Modrá štola, který dostala pro svou barvu způsobenou alofánem zbarveným do modra díky obsahu mědi ve zdejších rudách. Přes několik pokusů o záchranu, přešly opuštěné doly pod císařsko-královskou správu a roku 1770 byly uzavřeny.

Situace se příliš nezměnila ani během 19. století. Roku 1864 začal Moritz Richter, majitel chemické továrny, těžit pyrit a chalkopyrit. Na ostatních dolech se téměř netěžilo a střídali se pouze majitelé. V posledních letech tohoto století se však setkáváme s tzv. Salterym z Jeseníku. Jedná se o báňského podnikatele, který po návratu z Ameriky otevřel u Zlatých Hor rýžoviště kalifornského typu. Ta však byla po stížnosti vodoléčebného ústavu kvůli znečištění vod uzavřena. Začátkem 20. století byly doly, včetně Richterových, opuštěny. (Večeřa, Večeřová, 2010) Během 1. světové války, která přerušila hospodářský rozvoj města, bylo ložisko v klidu. Těžba neprobíhala ani v období 1. republiky, kdy se město vyrovnávalo s následky války a především s národnostními potyčkami vyvolávanými německým obyvatelstvem.

Zlato se zde nedobývalo ani během 2. světové války. Marian Čep, pracovník Městského muzea ve Zlatých Horách, však poukazuje na spekulace o záměru využít zlatohorské doly pro podzemní továrnu. Z korespondence, která probíhala mezi říšským ministerstvem války v Berlíně, zemským prezidiem v Opavě a starostou Zlatých Hor (t. č. Cukmantel) nejspíš během roku 1944 vyplývá, že starosta podával říši popis starých důlních děl v rámci možnosti využití pro přesun výroby. V březnu roku 1945 však byla osvobozena nedaleká Osoblaha a k realizaci tohoto údajného plánu nedošlo.

Nová éra zlatohorských dolů začíná až s koncem druhé světové války. Grygárek (2006, s. 14) uvádí, že ve zlatohorském rudném revíru bylo do počátku novodobé těžby vytěženo cca 1000kg zlata ze sekundárních ložisek a 1450 kg zlata z primárních ložisek.

Období	**Primární ložiska (kg)**	**Sekundární ložiska (kg)**
Př. n. l.	200	450
Do roku 1400	600	-
14000-1600	450	535
1600-1789	200	25
19. století	-	10
Celkem	**2470 kg Au**	

Tabulka 1.1: Odhad vytěženého množství zlata v historickém období (Grygárek, 2006), vlastní zpracování

První průzkumné akce se objevily ihned po konci války, narážely však na hospodářský úpadek, téměř neexistující infrastrukturu, migraci obyvatelstva i nedostatky v zásobování. Musíme vzít na vědomí, že se stále nacházíme v příhraniční oblasti, která byla válkou silně zasažena a jen pomalu se vzpamatovávala. Skácel (2004) k počátkům novodobého geologicko-ložiskového průzkumu v Jeseníkách uvádí, že se používaly staré rakouské mapy nebo se obkreslovaly mapy katastrální. První výzkumy organizované především z Brna a Prahy se potýkaly také s nedostatkem archivních materiálů, které se během války ztratily.

Oživení zájmu o zlatohorské doly souvisí především s orientací plánů rozvoje národního hospodářství na těžký a strojírenský průmysl. Novodobé dějiny těžby jsou ovlivněny Dekretem prezidenta republiky o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků z 24. října 1945, který tyto podniky nejenom znárodnil, ale v §3 uvádí, že zakládati

nové podniky v odvětvích znárodněných a nabývati k tomu potřebná oprávnění je vyhrazeno československému státu.

Práce novodobého geologického průzkumu, zaměřeného především na polymetalické rudy, započaly ve zlatohorském rudním revíru až v roce 1952, kdy byly provedeny první ložiskové vrty v oblasti Modré štoly. Z tohoto ložiska, dnes Zlaté Hory-východ, se průzkum rozšířil postupně do celého revíru, jehož dílčí ložiska můžeme vidět na obr. 1. 7 a porovnat s rozmístěním důlních děl zlatohorského rudného revíru (viz obr. 1. 6). V roce 1962 převzal průzkum Geologický průzkum n. p. Ostrava, který se v 90. letech přejmenoval na UNIGEO s. p. Ostrava. V roce 1992 převzala průzkumné ložiskové akce nástupnická organizace UNIGEO a. s. a o rok později byl proveden zatím poslední průzkum, a to v lokalitě Zlaté Hory-Zlatý potok. (Galánek, Pišl, 2004)

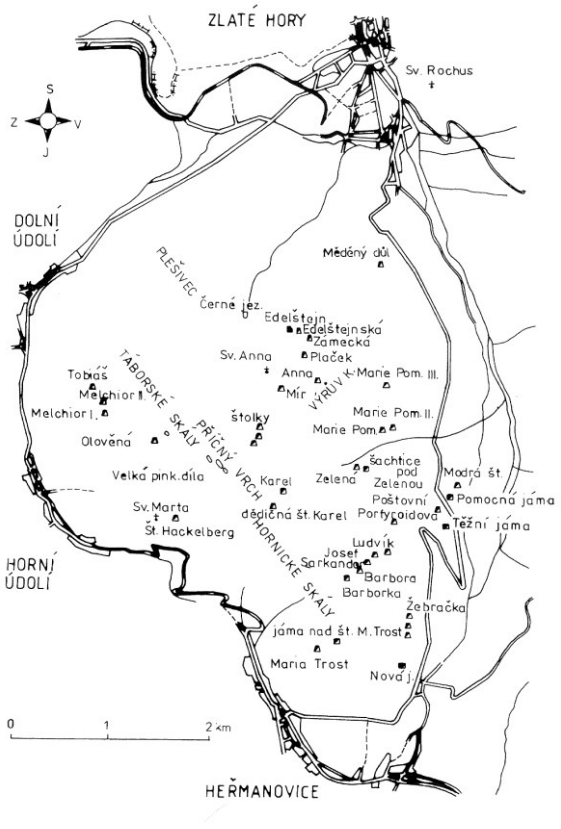

Obr. 4 Přehled důlních děl u Zlatých Hor (Fojt, 1966), upraveno.

Obr. 1. 6. : Přehled důlních děl ZH

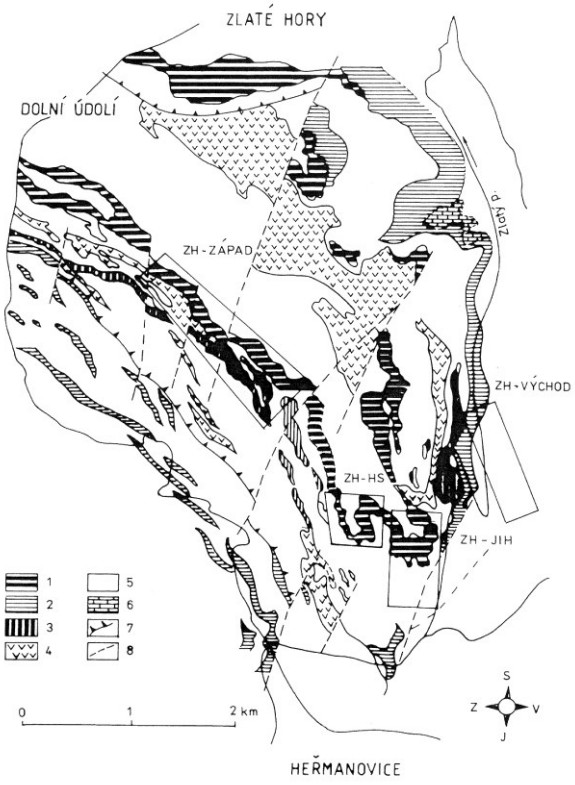

Obr. 5 Geologická mapa a ložiska těžená ve 20. stol. na Zlatohorsku (Kalenda, 1987), upraveno.
1 kvarcit Příčné hory, 2 grafit-muskovitické břidlice, 3 metakeratofyry, 4 metabazity,
5 chlorit-muskovitické břidlice, 6 mramory, 7 starší dislokace, 8 mladší poruchy

Obr. 1. 7. : Ložiska těžena ve 20. století

„Z každého průzkumného úkolu byla vypracována závěrečná zpráva s výpočtem zásob, která byla schvalována Komisí pro klasifikaci zásob. Po dohodě s těžební organizací pak byly jednotlivé části ložiska předávány k těžbě.“ (Grygárek, 2006, s. 17) Průzkum

podporovala také koncepce národního hospodářství, která byla zaměřena na maximální využití domácích surovin.

Novodobé dějiny těžby ve zlatohorském rudním revíru jsou spjaty především s Rudnými doly Jeseník, které fungovaly od roku 1958 a slučovaly 6 převzatých závodů, mezi něž patřily i Zlaté Hory. Výstavba důlního i povrchového komplexu započala ve spojitosti s pozitivními výsledky průzkumu. Zpracování rud mělo probíhat v hydrometalurgickém závodu v Bruntále, s jehož stavbou se započalo v 70. letech.

Vývoj závodu Zlaté Hory ve 20. století můžeme rozdělit do několika období:

- 1958 – 1965 – geologický průzkum, výstavba komplexu
- 1966 – 1976 – konsolidace výroby
- 1977 – 1989 – největší rozmach
- 1990 -1993 – útlum těžby monometalických rud, přesun k polymetalickým rudám
- od ukončení těžby po současnost

Dříve než se však blíže zaměříme na jednotlivá období, je třeba si stanovit nejvýznamnější ložiskové prostory revíru, které z pozice RD rozlišujeme, rudy, které je tvoří a dobu, kdy na nich probíhala těžba. Ve zlatohorském rudném revíru nacházíme tedy tyto čtyři nejvýznamnější ložiskové prostory:

- Zlaté Hory-jih, které tvoří monometalické CU-rudy (chalkopyrit, pyrit, pyrothin), těžba probíhala v letech 1965-1990,
- Zlaté Hory-Hornické skály, tvořeno rovněž monometalickými Cu-rudami (chalkopyrit, chalkozín, pyrit, těžba probíhala v letech 1981-1990
- Zlaté Hory-východ, jež jsou ložiskem s polymetalickými Cu-Pb-Zn-Ag rudami a těžba zde probíhala v letech 1988-1992
- a Zlaté Hory-západ, taktéž tvořeno polymetalickými rudami především Cu-Zn-Pb s převahou volného zlata (Au), kde probíhala těžba v posledních třech letech před ukončením, tedy 1990-1993(Cu, Zn, Pb, Au).[8] (Hruban, 2011, s. 9)

[8] Polymetalické rudy obsahují více kovů, monometalické jsou tvořeny pouze jedním kovem.

V prvním období probíhal na závodu Zlaté Hory geologický průzkum souběžně s výstavbou důlního i povrchového komplexu. Prvotní práce se zaměřovaly především na polymetalická ložiska Zlaté Hory – západ a Zlaté Hory – východ. Tento původní investiční záměr z roku 1957 byl však změněn z důvodu nezajištění zpracování polymetalických rud. Nová koncepce z roku 1963 počítala s těžbou monometalických rud na ložisku Zlaté Hory – jih, které je charakterizováno Cu zrudněním. Urychlený přesun průzkumu i výstavbových prací však, jak uvádí publikace RD Jeseník 1958-1998, později negativně ovlivnil dopravu těžené rudy z dolu, neboť báňské průzkumy byly vedeny tak, aby mohly být následně využity právě k této dopravě. Změna koncepce však nebyla jedinou komplikací. Pro zlatohorský rudný revír je charakteristická variabilita obsahu jednotlivých kovů i v rámci jednoho ložiska, což komplikuje těžbu i úpravu rud. Přes veškeré překážky byla těžba zahájena v roce 1965 na 0. patře ložiska Zlaté Hory – jih. (RD Jeseník, 1998)

Druhé období konce 60. a první poloviny 70. let bylo poznamenáno haváriemi a skrytými závadami, které musely být odstraňovány. Průzkum polymetalických ložisek byl zastaven a pokračoval v nižších patrech na ložisku Zlaté Hory – jih. Během těchto let pokračovaly ražby nových důlních děl, rekonstrukce děl starých i výstavba povrchového komplexu. Byla dokončena rekonstrukce Pomocné jámy, zahájena ražba velkoprofilové úpadnice, výstavba odkaliště č. 3 či průzkum na ložisku Zlaté Hory – Hornické skály.

Ražby, které byly prováděny v úseku zvodnělých hornin, byly doprovázeny častými závaly. Jednalo se především o ražby v oblasti 1. či 6. patra. Další komplikací byly také silné přívaly vody a poruchy čerpadel.

Přes všechny překážky je další období let 1977 – 1989 etapou největšího rozmachu těžby i geologického průzkumu. Dobývací a průzkumné práce probíhaly již na všech monometalických ložiscích a rozšířily se i na ložiska polymetalických rud. Na ložisku Zlaté Hory-západ, kam se nyní soustředily největší investice, byly raženy dopravní chodby a rekonstruována štola Mír a Hackelberk, užívána byla již bezkolejná mechanizace. V těchto letech se dotěžilo ložisko Zlaté Hory-jih a byla dotěžována další monometalická ložiska. Nynější práce se tedy orientovaly na těžbu polymetalických rud, pro kterou byl stavěn jak těžební, tak upravárenský závod.

Konec 80. let a poté především rok 1990 znamenal pro těžbu ve zlatohorském rudném revíru útlum, o kterém bylo diskutováno již od roku 1987. Tyto diskuze vyústily v přijetí

usnesení vlády ČSFR č. 440 ze dne 21. 6. 1990, k řešení rudného hornictví a vyhlášení útlumového programu pro odvětví rudného hornictví k l. červenci 1990. Následné usnesení vlády ČSFR č. 356 z prosince téhož roku poté stanovuje podmínky řešení rudného hornictví v České republice.

Na základě těchto usnesení byl vypracován Rudnými doly Jeseník útlumový program, který znamenal nejdříve přesun těžby z monometalických ložisek Zlaté Hory-jih a Zlaté Hory-Hornické skály na ložiska polymetalická Zlaté Hory-západ a Zlaté Hory-východ.

Přestože se jedná o období útlumu, z hlediska těžby zlata lze považovat poslední roky fungování dolů za její rozmach. V předchozích letech bylo zlato spíše vedlejším produktem těžby, kdy se ze 127,895 kt rudy získalo pouhých 35,24 kg zlata. Avšak za krátké období před úplným ukončením se vytěžilo přes 1,5 tuny zlata, což představuje množství téměř shodné s objemem vytěženým za celou předchozí historii dolů do roku 1793. (Večeřa, Večeřová, 2010) Tuto vzrůstající tendenci zachycuje i publikace Surovinové zdroje České republiky popisující stav k roku 1992 (viz Graf 1.2). Stejná publikace uvádí, že domácí poptávka měla v té době stoupající tendenci, kryta však byla především importem.

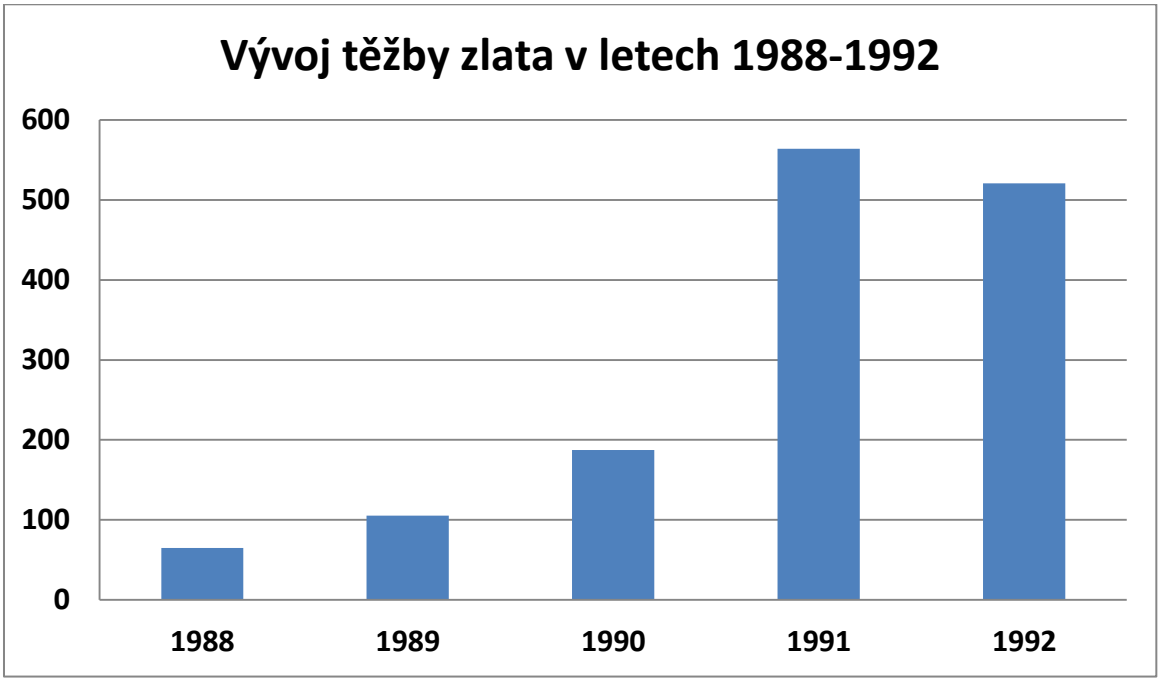

Graf 1.2: Vývoj těžby zlata v ČR v letech 1988-1992 (zdroj dat: Surovinové zdroje České republiky, 1993)

Cílem však stále zůstával útlum těžby až do jejího ukončení, který zahrnoval snižování dotací z téměř 160 miliónů korun až na nulu. Na monometalických ložiscích došlo k ukončení

těžby 30. 6. 1990 a poslední symbolický vozík rudy na polymetalickém ložisku byl vytěžen 17. 12. 1993.

Vzhledem k přesunům těžby a k nutnosti zachování všech nezbytných funkcí dolu byl vypracován plán likvidace, který byl následně realizován v etapách. Ing. Vladimír Vranka ze státního podniku Diamo a Ing. Radovan Kukutsch, Ph.D. z Ústavu geoniky AV ČR ve své zprávě o problematice sanace zlatohorského rudného revíru popisují etapy útlumu a likvidace takto:

- V I. etapě byla ukončena těžba na monometalických ložiscích Zlaté hory-jih a Zlaté Hory-Hornické skály. Likvidační práce v podzemí byly ukončeny, v roce 1994 byla dokončena povrchová rekultivace (biologická rekultivace zbývajících odvalů).
- Ve II. etapě byla ukončena těžba na polymetalickém ložisku Zlaté Hory - východ. Likvidační práce v podzemí byly ukončeny, v roce 1995 byly dokončeny rekultivační práce na odvalech a práce na jímání průsakových vod pod odkalištěm.
- Ve III. etapě (v rámci RDJ IV. etapa) byla ukončena těžba na ložisku Zlaté Hory - západ. Likvidační práce byly zahájeny v 04/1994,v podzemí budou ukončeny v roce 1995, na povrchu pak v roce 1998.

Dle Bohumíra Šenka a Pavla Pánka ze státního podniku DIAMO (2004, s. 99) bylo na likvidační práce, realizované v období let 1990-2003 „vynaloženo ze státního rozpočtu celkem 742 miliónů Kč. Na dokončení likvidačních prací v období let 2004-2021 jsou kalkulovány náklady ve výši 445 miliónů Kč.“ Celkové náklady vynaložené na likvidaci hornické činnosti v letech 1990-2003 vyčísluje Grygárek (2006, s. 81-82) na 758 miliónů (viz Tabulka 1.2), kdy částka vyšší než 15 miliónů byla hrazena z vlastních zdrojů bývalých Rudných dolů Jeseník.

Rok	I. etapa	II. etapa	III. etapa	IV. etapa
1990	34041			
1991	66148			
1992	17849	13525		
1993	5380	23941		
1994	740	7152	36278	
1995	98	1082	101264	
1996			94962	
1997			120653	
1998			74028	
1999			19829	
2000				42461
2001				33606
2002				34750
2003				30290
Celkem (etapy)	**124256**	**45700**	**447014**	**141107**
Celkem	**758077**			

Tab. 1.2: Náklady vynaložené na likvidaci hornické činnosti (tis. Kč) v letech 1990-2003 (Grygárek, 2006, s. 83)

Tak jako bylo rudné hornictví v roce 1945 ovlivněno Dekretem prezidenta republiky o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků, tak v roce 1990 zasáhla privatizace. Po vyčlenění všech nebáňských závodů, které měly sloužit pro náhradní pracovní příležitosti v době útlumu, na základě Rozhodnutí ministra strojírenství a elektrotechniky ČR č. 33/1990 bylo potřeba řešit uplatnění zaměstnanců po ukončení těžby. Za tímto účelem byla vybudována chemická výroba, kovovýroba, výroba stolní vody a limonád a stavební výroba. Všechny tyto provozy však byly následně privatizovány a státu tak zůstal pouze majetek vztahující se k útlumu a likvidaci. (Vranka, Kukutsch)

Většina autorů se shoduje na faktu, že přestože trvala novodobá etapa hornictví pouze krátkou dobu, přinesla do zdejší oblasti zdevastované válečnými událostmi dnes tolik postrádaný sociální i hospodářský rozvoj.

3. Obnovení těžby zlata na Zlatohorsku v současnosti: ano či ne?

Pokud se podíváme na statistické údaje posledních deseti let, můžeme sledovat postupný ekonomický i sociální úpadek města Zlaté Hory. Počet obyvatel každým rokem klesá (viz Graf. 2. 1.). Zatímco je v prvních letech pokles pomalý, od roku 2007 úbytek dosahuje až 100 obyvatel za rok. Celkový přírůstek byl poprvé za posledních deset let v roce 2013 kladný. (viz Graf 2. 2.). V tomto roce byl také od roku 2004 poprvé vyšší počet lidí, kteří se do Zlatých Hor přistěhovali než těch, kteří se odstěhovali. V předchozích letech se počet vystěhovalých pohyboval kolem 90 osob, kdy největší procento tvořili lidé v produktivním věku. Dle údajů Českého statistického úřadu průměrný věk obyvatel města stále roste (viz Graf 2. 3.) a index stáří[9] 138,1 značně převyšuje průměr Moravskoslezského kraje 101-110.

Jak vidíme na grafu 2. 1., nejednalo se o nárazový úbytek obyvatel. Lidé, kteří přišli do Zlatých Hor za prací v době fungování dolů, zde zůstali. Příčinu tohoto úbytku proto musíme hledat jinde. Mladí lidé dojíždějí na střední i vysoké školy do jiných měst, ve kterých po dostudování většinou zůstávají. V celém kraji existuje velmi málo pracovních příležitostí. V roce 2013 se míra nezaměstnanosti ve Zlatých Horách vyšplhala na 11,9% při celorepublikové obecné míře nezaměstnanosti 6,7%.

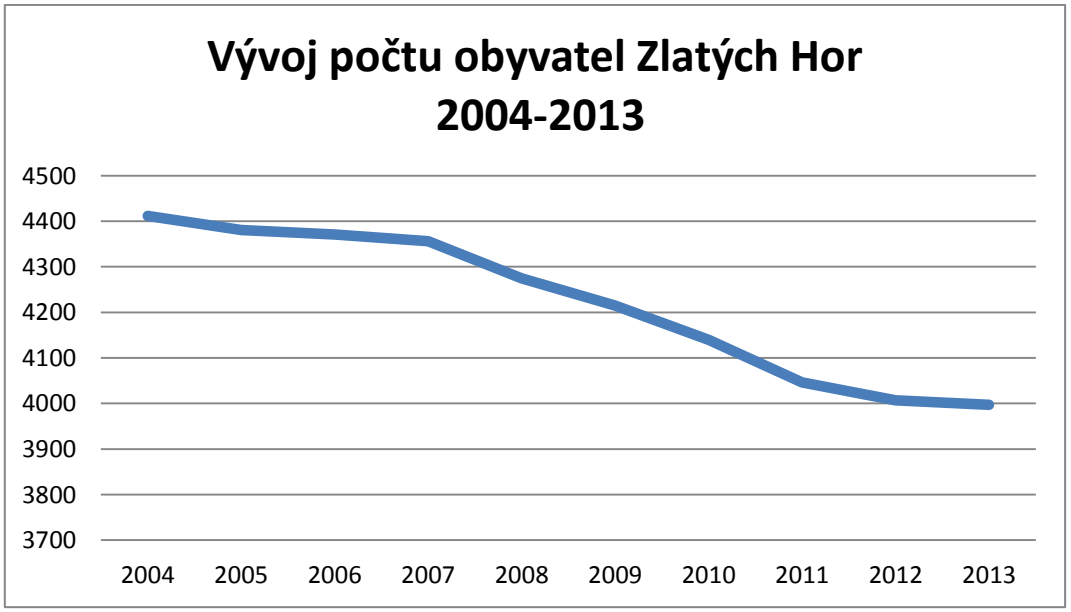

Graf 2.1. Vývoj počtu obyvatel Zlatých Hor v letech 2004-2013. (Zdroj dat: ČSÚ)

[9] Index stáří vyjadřuje počet obyvatel starších 64 let na 100 obyvatel mladších 15 let.

Graf 2. 2. Vývoj celkového přírůstku obyvatel Zlatých Hor 2004-2013 (Zdroj dat: ČSÚ)

Graf 2. 3. Vývoj průměrného věku obyvatel Zlatých Hor v letech 2004-2013 (zdroj dat: ČSÚ)

Tento negativní vývoj začal v 90. letech 20. století v přímé souvislosti s ukončením těžby ve zlatohorském rudném revíru. Výrobní programy, které byly vybudovány v rámci útlumového programu, nedokázaly po ukončení těžby uspokojit pracovní poptávku. Vzhledem k obdobnému útlumu zemědělství, které tvořilo jeden z dalších významných sektorů, nezaměstnanost v kraji přechodně dosahovala až 20%. Dalo by se říci, že se situace

do dnešního dne příliš nezměnila. Nezaměstnanost je téměř nejvyšší v České republice, lidé stále nenacházejí pracovní uplatnění, často odcházejí do větších aglomerací a město se tak pomalu vylidňuje.

Zvyšující se cena zlata však přinesla obyvatelům Zlatých Hor naději na lepší budoucnost. Zatímco v 90. letech 20. století se cena zlata pohybovala kolem 300 USD/trojská unce, v posledních letech neklesla pod 1300 USD/trojská unce. Není tedy divu, že zlatohorský rudný revír opět přitáhnul pozornost investorů. V roce 2004 podala žádost o stanovení průzkumného území firma Altenberg. Z této doby pocházejí titulky jako „Obnovení těžby rud ve Zlatých Horách“[10]. Na to, že si s touto problematikou často pohrávají média, jak chtějí, poukazují mnozí geologové i místní politici. Je proto třeba zdůraznit, že se v této chvíli zatím nedá mluvit o obnovení těžby. Stanovení průzkumného území a stanovení dobývacího prostoru jsou fáze, které se nedají slučovat. Stanovení průzkumného území slouží k průzkumu ložiska zlata a především k přepočítání zásob. Poté co proběhne přepočet zásob, je třeba jej obhájit před komisí pro zásoby. Teprve potom může firma získat přednostně dobývací prostor. Žádost firmy Altenberg s. r. o. však byla zamítnuta Ministerstvem životního prostředí.

Další oživení zájmu můžeme sledovat v roce 2013, kdy podaly téměř souběžně žádost o stanovení průzkumného území firmy Potamon GTS a. s., Cukmantel s. r. o. a Stanislav Staněk jako fyzická osoba. Město tyto aktivity podporovalo a v usnesení zastupitelstva ze dne 4. 11. 2013 vydalo souhlasné stanovisko ke stanovení průzkumného území „Zlaté Hory-Příčná“ s podmínkou předložení projektového záměru průzkumných prací a předkládání ročních zpráv o výsledcích a průběhu geologických prací. Tato žádost a následně i rozklad, který žadatelé o průzkum ložiska vyhrazených nerostů podali, byla taktéž zamítnuta. V rozhodnutí ministra životního prostředí Mgr. Richarda Brabce, kterým potvrdil rozhodnutí ministerstva ze dne 6. 12. 2013, jsou uvedeny důvody tohoto negativního postoje. V odůvodnění zdůrazňuje ministerstvo, že žadatelé nemají na stanovení území právní nárok, neboť nerostné bohatství spadá do vlastnictví státu[11].

Jedním z hlavních důvodů zamítnutí žádostí však uvádí rozpor se Surovinovou politikou v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů, kdy se opírá o ustanovení § 4 písm. a)

[10] ŠVUBOVÁ, Andrea. Obnovení těžby rud ve Zlatých Horách. In: *rozhlas.cz* [online]. 17. 9. 2004[cit. 2015-4-9]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publ_izurnal/_zprava/134541

[11] Dle ustanovení §5 odst. 2 Zákona ČNR č. 61/1988 o ochraně a využití nerostného bohatství

odst. 4 Zákona o geologických pracích a o Českém geologickém úřadu[12], které uvádí, že ministerstvo žádost o stanovení průzkumného území dále zamítne zejména v případě, že průzkum je v rozporu se státní surovinovou politikou, státní politikou životního prostředí, zájmy obrany státu, zahraničními závazky státu nebo pokud další veřejný zájem převýší zájem na dalším průzkumu a následném využití výhradního ložiska.

Surovinová politika je souhrn všech aktivit, kterými stát ovlivňuje vyhledávání a využívání tuzemských zdrojů surovin a získávání surovin v zahraničí s cílem zabezpečit jimi chod své ekonomiky.[13] Surovinová politika byla přijata usnesením vlády České republiky č. 1311 ze dne 13. 12. 1999 a aktualizována v roce 2012. Zatímco původní surovinová politika v oblasti nerostných surovin a jejich zdrojů doslova uvádí, že neexistují perspektivy získávat surovinu z vlastních zdrojů z důvodů ekonomicky neefektivní těžby a stanovuje cíl zabezpečit ochranu zásob ložisek zlata a ponechat je jako rezervu pro případné ekologicky příznivé využití budoucím generacím, aktualizace z roku 2012 již je této problematice otevřenější. Z části vychází z oficiální politiky EU, a to především z evropské surovinové strategie Raw Materials Initiative, která zdůrazňuje využívání domácích nerostných zdrojů pro zajištění surovinové bezpečnosti. Poukazuje na nezbytnost změnit dosud negativní postoj některých státních orgánů k vyhledávání a průzkumu ložisek zlata. Problematiku opětovné těžby zlata na území České republiky uzavírá aktualizace surovinové politiky faktem, že využívání domácích rudných ložisek by bylo v období dluhových krizí vysoce přínosné pro státní rozpočet. Je však třeba si povšimnout, že se dokument věnuje především ložiskům na území Čech, které považuje za nejvýznamnější. Toto můžeme považovat také za jednu z příčin negativního postoje vůči zlatohorskému rudnému revíru, kde je situace často posuzována bez ohledu na lokální podmínky.

Jako jeden z hlavních argumentů odmítavého stanoviska bylo využití kyanidového loužení. Přestože náměstek ministra životního prostředí Vladimír Dolejský ve svém vyjádření pro Českou televizi v červnu roku 2014[14] uvedl, že v našich podmínkách neznáme jinou těžbu zlata než kyanidovou, není tomu tak. Dle závodního Ing. Jana Kotrise ze Zlatých Hor tak popsal pouze situaci v Čechách. V zlatohorském rudném revíru se nikdy kyanid nepoužíval.

[12] Zákon ČNR č. 61/1998 Sb.
[13] Zdroj: http://www.mpo.cz/dokument6621.html
[14] http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/278368-ministerstvo-brzy-definitivne-rozhodne-o-pruzkumu-zlata-ve-zlatych-horach/

K těžbě bylo využíváno průmyslové rýžování[15] a flotace[16], tak jak by tomu mělo být také dnes v případě obnovení těžby. Samozřejmě technika již pokročila, jako v téměř všech průmyslových oblastech, a byla by tak ekologicky šetrnější. Geolog firmy Cukmantel s. r. o. Jan Hauk představil také několik dalších návrhů, které by měly vyvrátit tvrzení o ekologické zátěži rudného hornictví. Dle něj by veškeré procesy mohly probíhat pod zemí, kdy by vyjelo na povrch jednou týdně nákladní auto s koncentrátem zlata do hutí. Taktéž představil zajímavé řešení, které by mohlo zamezit vzniku hald, kdy v podzemí existují po těžbě vydobyté prostory, které by se daly zavážet.

Město Zlaté Hory vidí v obnovení těžby především naději na snížení nezaměstnanosti. Většina investorů hovoří o zaměstnání 150-250 lidí. Vzhledem k tomu, že mnoho horníků, jež pracovalo v bývalých rudných dolech, je v důchodovém věku a mladí lidé o tuto profesi nejeví zájem, najímaly by si firmy kvalifikované pracovníky nejspíš odjinud. Místní lidé by poté našli pracovní uplatnění v přídavných službách jako je infrastruktura, stravování či administrativa. I to by však znamenalo pro zdejší chudý kraj výrazné zlepšení.

V dubnu 2015 navštívil ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek Zlaté Hory za účelem setkání s představiteli města, Olomouckého kraje, podnikateli a starosty Jesenicka na téma zaměstnanosti, podpory podnikání a pozůstatků těžby. Česká televize následně odvysílala vyjádření ministra k dané problematice[17], kdy se nyní budeme věnovat konkrétním informacím a krokům, které Mládek uvedl.

Ministr průmyslu a obchodu sdělil, že zadá státnímu podniku DIAMO vypracovat studii proveditelnosti (feasibility study). Tato studie, někdy též označována jako technicko-ekonomická, popisuje investiční záměr ze všech hledisek a hraje ve schvalování investic významnou roli. Studie proveditelnosti společně se studií předběžné proveditelnosti[18] zahrnuje mimo technickou část i zhodnocení dopravní a bytové infrastruktury, ochranu životního prostředí, analýzu trhu či odhad nákladů a příjmů. Přestože ministr na dotaz redaktorky uvedl, že geologický průzkum je až další fáze, dle profesora Martina Sivka z VŠB-TU se jedná o studii, která hodnotí výsledky ukončeného průzkumu. Vzhledem k tomu, že

[15] Tzv. Gravitační rozdružování, které využívá velkého rozdílu mezi měrnou hmotností zlata a matečné horniny.
[16] Flotace využívá rozdílné smáčivosti zlata a matečné horniny. Zlato, které je hydrofobní, má tendenci shromažďovat se na povrchu, zatímco matečná hornina s hydrofilními vlastnostmi zůstává v suspenzi.
[17] Mládek: Jsem pro těžbu zlata, pokud se vyplatí. 13. 4. 2015 zdroj: http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/307708-mladek-jsem-pro-tezbu-zlata-pokud-se-vyplati/
[18] Předchází studii proveditelnosti. Měla by následovat po vyhledávácí fázi průzkumu, jehož výsledky hodnotí.

jednou z klíčových informací pro studii proveditelnosti je výpočet zásob, logicky by měla následovat až po ukončení geologického průzkumu (viz obr. 2. 1.).

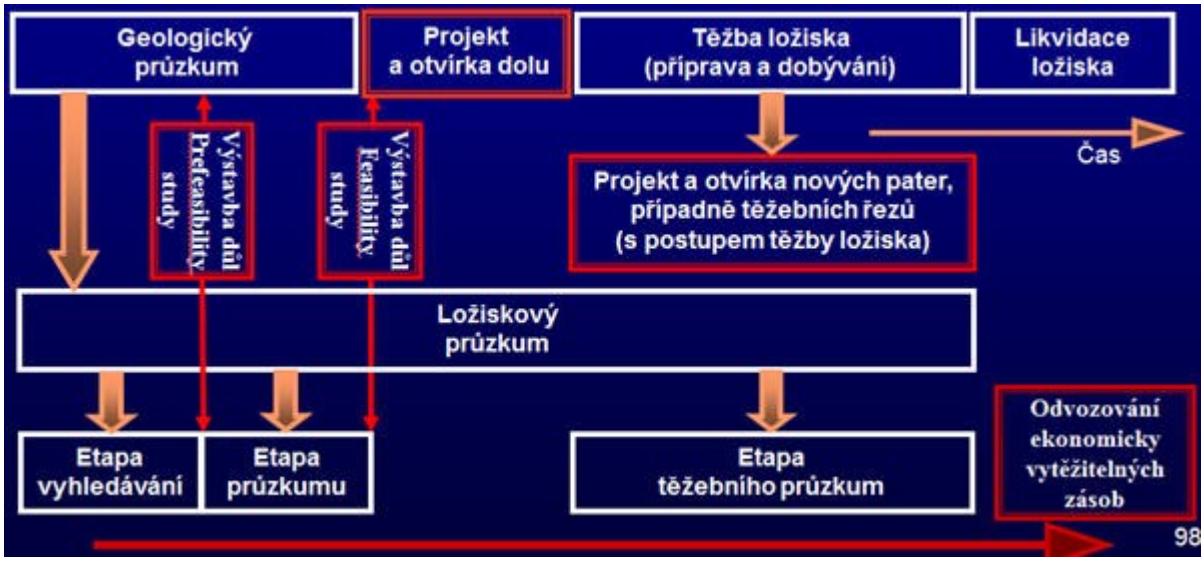

Obr. 2. 1.: Etapy osvojování ložiska a investiční činnost (zdroj: Sivek, 2007)

V souvislosti se zásobami zlata v dané oblasti uvedl Jan Mládek, že odhad je mezi 3 až 9 tunami. Toto rozpětí je i na odhad velké, má to však svůj důvod. Odhad 3 tuny je spojován s oblastí do 3. patra, která je podrobně prozkoumána, další patra již však nejsou natolik prozkoumány a zásoby se tudíž nadhodnocují. V tuto chvíli je třeba vzít v úvahu, že ložisko Zlaté Hory-Západ není od roku 2001 v celostátní evidenci zásob. V tomto roce byl proveden přepočet zásob na tomto ložisku, ty byly prohlášeny za nebilanční a ložisko bylo vyňato z evidence. Přestože se ministerstvo vrací k původnímu ložisku a uvádí, že tato lokalita byla v minulosti důkladně prozkoumána, takže přítomnost zlata v různorodé koncentraci a nepravidelném rozmístění, zde byla jednoznačně prokázána, ložisko dnes vlastně neexistuje a to právě v důsledku rozhodnutí ministerstva.

Ministr průmyslu a obchodu Jan Mládek zdůraznil také rentabilitu těžby, která je podmínkou pro její obnovení. Existují sice odhady nákladů i výnosů založené na odhadech zásob zlata, které však z našeho pohledu nejsou pro takto velkou investici zatím dostačující, a ceně zlata, avšak vzhledem ke způsobu likvidace původních dolů, který přinejmenším zkomplikoval jejich opětovné využití, musí dnes veškeré projekty počítat s jejich obnovou, během které mohou nastat nečekané situace vyžadující navýšení investic. Tato částka zatím

nebyla vyčíslena a většina prací tak ve svých výpočtech vychází ze situace, kdyby byly doly v procesu kontinuální těžby či ve stavu těsně po jejich opuštění.

Nemůžeme zapomenout ani na Programové prohlášení vlády České republiky z února 2014, které doslova uvádí, že vláda neumožní další průzkum a následnou těžbu zlata ani pokračování průzkumu a následnou těžbu břidlicových plynů na území České republiky. K tomuto ministr Mládek uvedl, že by s ním (vládním prohlášením) šlo něco udělat.

Je třeba si také uvědomit, že ministerstvo průmyslu a obchodu se nestavělo nikdy k těžbě v celku odmítavě. V případě žádosti o stanovení průzkumného území, které musí před obnovením těžby vždy proběhnout, má rozhodující pravomoc Ministerstvo životního prostředí. To však vždy žádosti zamítlo a jeho postoj byl za posledních 15 let neměnný. Jako nový posun však můžeme hodnotit skutečnost, že iniciativa vzešla poprvé od státu, tedy konkrétně od Ministerstva průmyslu a obchodu a ne od soukromého subjektu.

Obnovení těžby však není jedinou možností jak potenciál zdejších dolů využít. Již v době útlumu těžby v 90. letech 20. století vzniklo několik projektů využití zlatohorského revíru. Některé z těchto návrhů shrnuje Jiří Grygárek z VŠB-TU v publikaci Za hornictvím zlatohorského rudného revíru. Nejzajímavější se nám jeví projekt základny pro speciální výzkum a výuku, který se setkal s ohlasem především u vysokých škol, avšak nebyl realizován z důvodu finanční náročnosti a špatné dostupnosti Zlatých Hor. Z dalších můžeme jmenovat například záměr skladování brambor ve velkoprofilových chodbách[19] či využití podzemí pro vybudování mrazírenského skladu.

Přes převážný neúspěch těchto projektů, však byl jeden z nich realizován. Jedná se o využití starých důlních děl, konkrétně části 2. patra ložiska Zlaté Hory-jih, pro speleoterapii. Léčebná metoda využívající pozitivního vlivu podzemního prostředí na lidský organismus je vhodná především pro pacienty s respiračními chorobami. Mezi nejdůležitější mikroklimatické podmínky, které musí toto prostředí splňovat, patří především stálá teplota, která se v bývalých rudných dolech u Zlatých Hor pohybuje kolem 7,5 °C, stálá vlhkost, která zde průměrně dosahuje 95-100% a mnohé další. O realizování tohoto projektu se zasloužil především MUDr. Vladimír Svozil, jež v 90. letech zprivatizoval léčebnu a dodnes je

[19] Tento projekt byl pokusně realizován, kdy způsob skladování pod zemi měl sice příznivý vliv na kvalitu brambor, avšak ekonomicky se nevyplácel. (Grygárek, 2006)

ředitelem sanatoria EDEL[20], které speleoterapii od roku 1995 provozuje. Důlní prostory využívané pro speleoterapii jsou dnes rozděleny do několika sektorů, kdy v tzv. aktivní části (pobytové sektory) nalezneme sportoviště, učebnu či odpočívárnu. Tomuto dělení odpovídají také fáze pobytu pacientů. Děti od 3 do 15 let, na něž se léčebna specializuje, se v rámci speleoterapie věnují sportovním a pohybovým aktivitám, odpočinku na lehátkách, rehabilitaci a dechovým cvičením. Z právního hlediska spadá provoz speleoterapie k činnosti prováděné hornickým způsobem[21], proto je kromě zdravotnického a pedagogického personálu přítomen také odborný báňský pracovník. Ve volných dnech letní sezóny má možnost navštívit objekty speleoterapie rovněž veřejnost. Kromě Zlatých Hor je speleoterapie provozována v České republice pouze na dalších dvou místech, a to v Císařské jeskyni v Moravském krasu a v Javoříčských jeskyních.

Další alternativy využití pozůstatků těžby u Zlatých Hor jsou spojeny především s cestovním ruchem. K dnešnímu dni je v Ústředním seznamu kulturních památek ČR registrováno 10 objektů zlatohorského rudního revíru:

- Starohoří (číslo rejstříku 12895/8-3843)
- Důl Karel (č. rej. 12899/8-3838)
- Olověná štola (č. rej. 12898/8-3840)
- Důl Marie Pomocná I. (č. rej. 12896/8-3841)
- Důl Marie Pomocná III. (č. rej. 12897/8-3842)
- Poštovní štola (č. rej. 12894/8-3844)
- Důl Sarkander a Barbora (č. rej. 12901/8-3845)
- Měděná štola (č. rej. 12900/8-3839)
- Propadlina Žebračka (č. rej. 12893/8-3837)
- Měkké doly (č. rej. 37515/8-3028).

U několika z nich se zastavuje Zlatohorská hornická naučná stezka a Údolská hornická naučná stezka[22], které se podařilo vybudovat především díky Montanisticko-geologickému nadačnímu fondu. Největší pozornosti se během posledních let dostalo především propadlině

[20] Sanatorium Edel s. r. o. ve Zlatých Horách na Jesenicku je soukromou dětskou léčebnou respiračních nemocí. Léčebný ústav zde byl založen již v roce 1881. Dnes poskytuje kromě speleoterapie i další léčebné metody a bohaté vyžití také pro rodiče doprovázející děti.
[21] Zákon ČNR č. 61/1988, §3
[22] Vychází v Horním Údolí a končí v Dolním Údolí, což jsou osady u Zlatých Hor. Tato trasa s 20 zastaveními prochází revírem Altenberg a poté pásmem železnorudných dolů.

Žebračka[23]. Diskuze se věnovaly nelegálním vstupům do prostor důlního díla, záměrům likvidace zasypáním či případnému střetu zájmů ve spojitosti s tímto řešením havarijního stavu objektu. Dnes je kolem zálomové oblasti[24] vystavěno bezpečnostní oplocení a prostor je monitorován 24 hodin denně. Stále však existuje záměr případného zpřístupnění této oblasti veřejnosti, který zahrnuje například vybudování vyhlídkové rampy nad propadlinou. Poněkud pozitivnější situace panuje kolem Poštovní štoly, jejíž část budou moct turisté navštívit již tuto letní sezónu.

V souvislosti se snahami o zpřístupnění pozůstatků po těžbě veřejnosti jsou často Zlaté Hory srovnávány se Złotym Stokem. Na okraji tohoto polského města vzdáleného od Zlatých Hor pouhých 60 km byla již v roce 1996 otevřena první podzemní trasa, která turisty provedla štolou Gertruda. Dnes je komplex zahrnující i další štoly, podzemní vodopád či lezecké stěny, každoročně navštěvován desítkami tisíc turistů. Nabízí se tak otázka, jak je možné, že se v Polsku podařilo již v 90. letech pozůstatky po těžbě takto využít, zatímco Zlaté Hory na svou šanci stále čekají. Často se můžeme setkat s názorem, že Poláci jsou v zařizování takovýchto projektů operativnější. Racionálnější zdůvodnění však nalezneme při vzájemném porovnání legislativy. Shodou okolností je tato problematika v současné době v Polsku velmi diskutována.

Zatímco v České republice musí být nad podzemním objektem či důlním dílem, i když je v prohlídkovém režimu, stanovena osoba, která je zodpovědná za jeho bezpečný provoz, v Polsku takovýto předpis ještě v loňském roce neexistoval. Tato situace se však změnila v lednu 2015, kdy vešla v platnost novela polského horního zákona „Prawo geologiczne i górnicze“. Ta podnítila diskuzi o zavedení vrchního státního dozoru polské státní správy „Wyższy Urząd Górniczy w Katowicach“ nad zřizováním a provozem turistických, léčebných a rekreačních tras. Tato zařízení tak budou nejspíš muset zavést zvýšená bezpečnostní opatření, která by mohla v důsledku částečně narušit jejich provoz. Práce na zpřístupnění starých důlních děl nebo trvale opuštěných důlních děl a práce na jejich udržování v bezpečném stavu patřily v České republice již v 90. letech pod činnost prováděnou hornickým způsobem, která podléhá dozoru státní báňské správy, což představovalo jednu z překážek při realizaci projektů využití pozůstatků těžby zlatohorského rudného revíru.

[23] Propadlina vzniklá na tělese Žebrácká štola na ložisku Zlaté Hory-Jih zřícením stropu rozsáhlé těžební komory.
[24] Prostor v havarijním stavu, ve kterém může dojít k poklesu či úplnému zřícení terénu do vydobytých prostor.

Odkazy z dávnější historie dolování zlata na Zlatohorsku se však podařilo využít, i když se tomu tak stalo téměř 10 let po vypracování projektů navrhujících vybudování takovýchto turistických atrakcí. Jedná se především o hornický skanzen na řece Olešnici u Zlatých Hor, jehož realizace započala v roce 2000. Dnes je zde vybudována replika zlatorudného mlýnu ze 14. století s funkčním náhonem, naučná stezka „Údolí ztracených štol" či zlatokopecké sruby a návštěvnost, která se pohybuje kolem 1 600 turistů, každým rokem stoupá. Propagaci tohoto komplexu pomohlo také pořádání mistrovství v rýžování zlata, kdy v roce 1996 proběhlo mistrovství Evropy a v roce 2010 mistrovství světa. Každoroční tradici zde má soutěž v rýžování zlata o Putovní zlatou pánev starosty města. V souvislosti s těmito atrakcemi přijíždí do Zlatých Hor mnoho turistů, kdy je v rámci soutěží v rýžování zlata zaznamenán nárůst návštěvnosti kolem 20%.

Z výše uvedených příkladů vidíme, že Zlaté Hory mají potenciál stát se turistických centrem. Jejich zajímavosti jsou propagovány na webových portálech, billboardech, v tisku a v neposlední řadě i v rozhlase a v televizi. Spolupracují s Olomouckým krajem, oddělením cestovního ruchu, s Jeseníky sdružení cestovního ruchu, Czech tourismem – Kudy z nudy, apod. Účastní se pravidelně veletrhů cestovního ruchu v Brně, Olomouci, Ostravě, ale i v Polsku. Město podporuje tyto aktivity také finančně. Přestože ještě zbývá velké množství objektů, které by se daly využít, vyvíjí se situace v tomto směru pozitivně.

Avšak samotný cestovní ruch tento kraj nezachrání. Pracovní místa se vytvářejí mnohem pomaleji a především v menším počtu než například v odvětví průmyslu. Špatná hospodářská a sociální situace města trvá již téměř 20 let, avšak pozornost politiků zaujala až nyní ve spojitosti s těžbou zlata. Vzhledem k dlouholetému nezájmu státu o obnovení těžby zlata, přes jeho vzrůstající cenu a pozornost investorů, kterou zlatohorský rudný revír upoutal již v roce 2004, by se mohla stát náhlá iniciativa ministerstva průmyslu a obchodu předmětem spekulací. Přestože ministerstvo v souvislosti s případnou těžbou hovoří především o státních podnicích (nejčastěji DIAMO s. p.), jeví se nám nepravděpodobné, aby za tímto krokem nestálo lobby některé ze soukromých firem.

Přestože, jak už jsme uvedli výše, by návštěva Jana Mládka ve Zlatých Horách mohla předznamenat nový posun v problematice kolem obnovení těžby na Jesenicku, ministr vlastně ve svém vyjádření žádné nové informace nepřinesl. Jeho vyjádření je v duchu politického diskurzu plné jistotní modality: „Dovedu si představit, že za určitých podmínek…", „Bylo by s tím (Programovým prohlášením vlády České republiky) možné něco udělat.", „nejspíš"

„něco mezi“, „měla by být dokončena“, „předpokládala by“. Jediný konkrétní krok tak spatřujeme pouze ve studii proveditelnosti, kterou zadal ministr obchodu a průmyslu zpracovat státnímu podniku DIAMO a práci na nové surovinové politice. Postoj Ministerstva životního prostředí, jež zamítlo veškeré žádosti investorů, se však stále nezměnil. Poslanecká sněmovna v březnu 2014 přijala na návrh výboru životního prostředí usnesení, ve kterém žádá vládu, aby mimo jiné uložila ministru průmyslu a obchodu ve spolupráci s ministrem životního prostředí zpracovat návrh surovinové politiky státu, která bude v otázce těžby zlata uvedena do souladu s programovým prohlášením vlády, a aby zařadila do legislativního plánu vlády zákon, kterým do příslušných právních předpisů bude zapracován závazek programového prohlášení vlády týkající se otázky těžby zlata v České republice. Vláda však tuto problematiku do plánu legislativních prací vlády pro rok 2014 ani 2015 nezařadila. Namísto toho to nyní dle slov ministra průmyslu a obchodu vypadá, že se surovinová politika sice změní, ale úplně jiným směrem.

Pro místní obyvatele by byla samozřejmě příznivější varianta obnovení těžby. Turisté a majitelé chat by ocenili spíše zpřístupnění pozůstatků těžby veřejnosti. Situace je však taková, že by se tyto dvě aktivity nemusely ovlivnit, o čemž se příliš nemluví. Pokud se ještě jednou vrátíme k obrázkům 1. 6. a 1. 7. a porovnáváme oblast předpokládané těžby (přibližně odpovídá ložisku Zlaté Hory- západ) a důlních děl, u nichž je předpoklad zpřístupnění veřejnosti, zjistíme, že se nacházejí v jiných oblastech. Dle geologa Jana Kotrise nejsou tato ložiska ani propojena, takže by těžba neměla využití důlních děl pro turismus ovlivnit ani z bezpečnostního hlediska. Sám poukazuje také na možnost využití strojů z dolů na ražbu a úpravu v oblasti využitelných pozůstatků.

4. Využití řešené problematiky v žurnalistice

V poslední části své práce využiji řešenou problematiku v žurnalistice. Následující komunikáty jsou určeny pro čtenáře deníku či časopisu, kteří nejsou na danou problematiku odborníky, ale povrchně se o ni zajímají.

4.1 ÚVODNÍ ČLÁNEK

ZLATÉ HORY JSOU KRAJEM SE ZLATOU HISTORIÍ. JEJICH BUDOUCNOST JE VŠAK NEJISTÁ.

Obraz Zlatých Hor, který zná veřejnost, se od reality často liší. Ne nadarmo se místní lidé cítí opomíjeni, jakoby k nim za kopec nikdo nedohlédl. Ve svém podzemí skrývají velký potenciál rozvoje nejenom cestovního ruchu, ale také průmyslu. Jak je tedy možné, že je město na úpatí hory, která ukrývá tuny zlata, jedním z nejchudších krajů v České republice?

KONEC DALŠÍ ETAPY HORNICTVÍ

„Zlatá“ historie tohoto příhraničního města začíná už ve 13. století. Někteří geologové jdou však ještě dál a tvrdí, že zde mohli zlato dobývat už Keltové. „*Přímé důkazy chybí, zdejší oblast je velmi málo archeologicky prozkoumána a staré dobývky jsou často překryty novodobou těžbou. V Měkké žíle u Suché Rudné byla však nalezena šipka a uhlíky staré 3500 let, což může mnohé napovědět. První písemné záznamy pocházejí až ze 14. století, v té době byly ale doly hluboké už 60 metrů,*“ uvádí Josef Večeřa z České geologické služby. Podzemí Zlatých Hor ukrývá nejenom další zásoby zlata, ale také mnohé důkazy o počátcích dolování, které jsou opředeny pověstmi. Velmi dobře jsou však zmapovány novodobé dějiny zlatohorských dolů, kdy zde probíhala těžba téměř po celou druhou polovinu 20. století. Ukončením těžby v roce 1993 skončila jedna slavná éra hornického městečka. „*Ten rok nastartoval něco, co si nikdo nedovedl představit a hlavně si to nikdo nepřál. Nevěděli jsme, co bude dál*,“ říká s povzdechem bývalý pracovník Rudných dolů Jeseník Josef Šmoldas a vzpomíná na den odstřelu těžební věže v dubnu roku 2011: „*Když jsem stál při odstřelu vedle Henryho, řekl mi, ať se nebojím, že za 50 let jsme tady zpátky*.“ Jiří Hořelica zvaný Henry, bývalý horník a zakladatel hornického muzea ve Zlatých Horách, nebyl možná daleko od pravdy. Etapy útlumu a obnovy se v historii

pravidelně střídaly. Možná také proto místní neztrácejí naději a doufají, že se jedná pouze o další přestávku.

STÁT NEMÁ ZÁJEM

Naposledy psaly o obnovení těžby noviny už před deseti lety, kdy projevila zájem firma Altenberg. V té době však nezdůraznily, že se zatím jedná pouze o průzkum ložiska. Ministerstvo životního prostředí tehdy žádost zamítlo. Ve stejné situaci se ocitli zájemci i nyní. V roce 2013 podali žádost o stanovení průzkumného území firmy Cukmantel, Potamon GTS a RNDr. Stanislav Staněk, který pracoval v Rudných dolech 12 let jako geolog. Všechny tři žádosti stát ale zamítnul s odvoláním na Surovinovou politiku České republiky, která uvádí, že vláda nemá zájem na těžbě ani na průzkumu ložisek zlata. „*Já už se o to pokouším podruhé a situace vypadá tak, že je ticho. Olomoucký kraj mou žádost smetl, teď je u rozkladové komise ministra životního prostředí*.“ uvedl Stanislav Staněk. Ke spekulacím ohledně způsobu případné těžby dodává: „*Toto je naprosto zbytečné předbíhání událostem, protože na prvním místě potřebujete získat průzkumné území, projít komisí pro zásoby, obhájit přepočet zásob, v tomto případě oživit ložisko a pak už máte rok na to získat přednostně dobývací prostor. A o to firmám jde*.“

V souvislosti se snahami o obnovení těžby uvedl náměstek ministra životního prostředí Vladimír Dolejský ve vyjádření pro Českou televizi v červnu 2014, že v našich podmínkách neznáme jinou těžbu zlata než kyanidovou. Jan Kotris, vedoucí závodu státního podniku DIAMO, však tento mýtus vyvrací s poznámkou, že taková je situace v Čechách: „*Ve zlatohorském rudním revíru se nikdy kyanizace nepoužívala, pro těžbu zlata se využívalo průmyslové rýžování a flotace. Navíc je tady hodně zlata volného a ekologicky čistého.“* Avšak vzhledem k tomu, že vláda v programovém prohlášení pro rok 2014 uvedla, že neumožní další průzkum a následnou těžbu zlata, zdají se vyhlídky všech investorů mizivé.

Obnovení těžby není jedinou možností, jak vrátit Zlatým Horám zpátky lesk. O zpřístupnění pozůstatků těžby veřejnosti se mluví již dlouhou dobu především na krajské a obecní úrovni. Zlatohorské podzemí ukrývá jedinečná důlní díla, která by přiblížila návštěvníkům jednotlivé etapy dobývání zlata. Po uzavření dolů vzniklo několik nápadů, které by přitáhly do města a okolí turisty, ale často se nenašel nikdo, kdo by je dotáhnul do konce a především zaplatil.

ZŁOTY STOK LÁKÁ TISÍCE TURISTŮ

Velkorysé plány na využití pozůstatků těžby ve Zlatých Horách se mohou zdát na první pohled nerealizovatelné. Důkazem, že tomu tak není, může být areál v polském Złotem Stoku, který už skoro 20 let láká každoročně tisíce turistů. V roce 1996, kdy se ve Zlatých Horách rozebíhaly rekultivační práce, ve Złotem Stoku otevřeli Podzemní turistickou trasu „Zlatý důl". Dnes je na místě starých dobývek vybudovaný areál plný atrakcí pro celou rodinu. Vedle štol, které si mohou návštěvníci prohlédnout například ze člunu nebo z Podzemní oranžové tramvaje, nabízí doplňkové atrakce jako paintball, rýžování zlata, odlévání zlatých prutů nebo lezecké stěny. Atmosféru dotváří osmimetrový vodopád v Černé štole, který je jediným podzemním vodopádem v Polsku. Kousek od hornického areálu je vybudován Středověký technický park.

Jak je tedy možné, že se u našich sousedů rozjelo využití pozůstatků těžby, které jsou vyhledávány mnohými turisty, a Zlaté Hory jsou stále považovány za zapomenutý kraj? „*Tady nebyl ten entuziasmus, nenašel se nikdo, kdo by do toho šel. Přitom kdyby na Złoty Stok dohlížel náš báňský úřad, tak by ho okamžitě zavřel*," vysvětluje Jan Kotris. Stejný názor na to, proč se na polské straně hranice daří pozůstatky po těžbě lépe využívat, má i Josef Šmoldas: „*Když to srovnám, tak si myslím, že Poláci jsou operativnější v zařizování, u nás všechno dlouho trvá. Ale taky to nemají tak svázané, nemají takové předpisy. Poláci jsou tady v tomhle ranaři prvního stupně*." V České republice musí například báňský úřad stanovit nad důlním dílem osobu, která je zodpovědná za jeho bezpečný provoz. Tento předpis v Polsku do ledna tohoto roku chyběl. Avšak s novelou polského horního zákona Prawo geologiczne i górnicze se situace nejspíš změní i u našich sousedů.

ZLATÉ HORY NEZASPALY

Ještě před úplným zavřením dolů, založil zlatokop Jiří „Henry" Hořelica městské muzeum, které vybavil vlastními minerály. Dnes má muzeum deset stálých expozic a stalo se cílem mnoha turistů. Co nejčastěji návštěvníky zajímá, popisuje tamní průvodce Marian Čep: „*Hlavním lákadlem je bohatá sbírka nerostů a minerálů ze zdejšího podzemí s ukázkami zlata, pro ty menší zase vystavená důlní technika. Po úmrtí zakladatele zdejšího muzea hornictví byla loni jeho expozice pojata jako „Pamětní síň zlatokopa Henryho"*. Zdejšímu cestovnímu ruchu v poslední době nejvíce pomohlo Mistrovství světa v rýžování zlata, které proběhlo v roce 2010 v areálu Hornického skanzenu. Ten byl vybudován v Údolí ztracených štol na místě původních rýžovišť na říčce Olešnici. Každoročně tam pořádají soutěž v rýžování o Zlatou pánev starosty

města. „*Návštěvnost každým rokem stoupá a turisté se k nám rádi vracejí. Místní zajímavosti propagujeme na webu, v tisku a v neposlední řadě i v rozhlase a v televizi. Spolupracujeme s Olomouckým krajem, Czech tourismem – Kudy z nudy apod. Účastníme se pravidelně veletrhů u nás i v Polsku,*“ popisuje snahy o zviditelnění vedoucí Městského informačního centra Gabriela Kotasová.

TĚŽIT NEBO ZPŘÍSTUPNIT VEŘEJNOSTI?

Dilema, jestli obnovit těžbu nebo zpřístupnit pozůstatky veřejnosti, doprovází téměř každou diskuzi o budoucnosti Zlatých Hor. Místní obyvatelé se většinou přiklánějí k opětovné těžbě, protože si od ní slibují snížení nezaměstnanosti. Chalupáři ale volí druhou možnost. „*Je evidentní, že turismus se vyvíjí dobře - vzhledem k Zlatorudným mlýnům a každoroční akci, která se tam pořádá. Proto si tedy myslím, že přísun peněz do Zlatohorska by měl plynout spíše z cestovního ruchu, než z těžby,“* říká Barbora Švábová, která jezdí na chalupu do Horního Údolí u Zlatých Hor. Město se stanovením průzkumného území souhlasí, ale podporuje také druhou variantu. „*Třetím rokem probíhají práce na zpřístupnění Poštovní štoly, která bude letos otevřena veřejnosti v období letní sezóny, od září budou práce pokračovat na dalším okruhu zpřístupnění. Snažíme se v oblasti cestovního ruchu investovat, v tomto roce to bude v řádu desítek miliónů korun. Podnikatelé obdrželi také významné dotace z EU,“* uvedl starosta Zlatých Hor Milan Rác. Přestože se postoj města může zdát kontraproduktivní, není tomu tak. Zásoby zlata a důlní díla, která by mohla být využita pro cestovní ruch, se nacházejí v jiných lokalitách. Oba plány by tedy v případě dostatku investic mohly probíhat souběžně.

MLADÍ ODCHÁZEJÍ, ALE PŘÍRODA ZŮSTÁVÁ

Pravdou je, že Zlaté Hory potřebují řešení, a to co nejdříve. Od uzavření dolů ubylo městu více než 500 obyvatel a nezaměstnanost narostla téměř na 12%. „ *Absolventi po ukončení středních a vysokých škol nacházejí práci v městských aglomeracích a hledají tam i bydlení. Představa z 90. let, že Zlaté Hory po ukončení těžby "zachrání" jen cestovní ruch, se nyní s odstupem jeví jako mylná. Jde především o nová pracovní místa, která v cestovním ruchu vznikají velmi pomalu a v menším počtu než např. v průmyslové výrobě*,“ vysvětluje dnešní situaci starosta Milan Rác. Přestože se místní potýkají s těžkými sociálními podmínkami, neztrácejí pozitivní přístup a naději: „*Všude kolem jsou pohádkově zelené kopce a ten pohled na*

ně je k nezaplacení. Třeba se do jejich nitra přece jenom zase někdy podíváme i v hornickém mundůru," uzavírá přemítání nad budoucností Zlatých Hor Josef Šmoldas.

4.2 INTERVIEW

„V 70. letech to tady žilo, dnes jsme městem důchodců," říká Josef Šmoldas o kdysi nejvýznamnějším zlatorudním revíru v republice.

Zdroj: archiv Josefa Šmoldase

Josef Šmoldas se ve Zlatých Horách, městečku s hornickou tradicí, narodil. V dolech pracoval už od svého mládí a dodnes je pro něj toto téma srdeční záležitostí. Když odešel do invalidního důchodu, nepřestal se zlatohorskému podzemí věnovat. Dnes má prochozené celé okolí a je autorem několika knih nejenom o historii těžby, které jsou doplněny o jeho vlastní kresby. Je jedním ze zakládajících členů Klubu přátel Zlatých Hor a Císařské městské gardy. A co je nejdůležitější, o všem umí velmi poutavě vyprávět.

Kde se vzal Váš zájem o zlatohorské podzemí?

Já jsem začal v rudných dolech dělat za mlada jako brigádník. Po vyučení v Příbrami jsem se zase vrátil s předpokladem, že po absolvování kurzů se můžu dostat až na vyšší pozici. Už jako učeň jsem si vydělal víc, než můj otec. Od té doby jsem v dolech strávil celých dvacet let a potom jsem dalších pět prolézal staré štoly.

Jak na Vás zdejší doly působily po návratu z Příbrami?

Abych řekl pravdu, tak jsme se tady ocitli někde v době kamenné. Když jsme sem přišli někdy kolem roku 1964, tak jsme jako učni toho ovládali víc než hlavní předáci. My byli takoví králové a přinesli sem trochu něco jiného. Potřebovali tady hodně lidí, byl to takový

malý babylon, nikdo se neznal. V Příbrami, které už bylo skutečně hornickým městem, panoval v té době úplně jiný pořádek, mělo to tam řád. Tady byl prostě chaos, morálka byla taková …

Když jsme u morálky, četla jsem, že v 16. století nechal biskup ve Zlatých Horách zavěsit takzvaný pijácký zvon, který měl „vyhnat“ horníky z hospod…

Něco takového by se určitě ujalo i za nás. Když jsem jel na šichtu, viděl jsem svoje chlapy ještě v „dělňáku“ v hospodě, tak jsem je šel vyhnat. Vraceli jsme se z noční, oni nešli domů, ale zase do „ dělňáku“. To byli praví havíři, svérázi. Ta havířina prostě taková byla.

Kdy se tento chaos změnil ve fungující důl?

To šlo rychle. Už na konci 70. let tady byla vybudovaná šachta a proces fungoval. Později přišly nové technologie z Francie, bezkolejová mechanizace, nakladače, vrtací vozy. V té době se měla začít zvedat těžba, hledaly se nové zdroje. A tak se začalo tady.

Jak jste si zvykali na nové technologie, které přicházely ze zahraničí?

My jsme je dokonce testovali. Já jsem byl vyučený, znal jsem to tam už od začátku a měli jsme zaběhnutou, sehranou partu, která fungovala, takže když přišlo něco nového, tak nám to tam strčili ve stylu „kluci, vyzkoušejte to“. Samozřejmě to bylo zaplacené. My jsme měli průměr řekněme v té době kolem 5 tisíc a za to jsme dostali tak 7 tisíc korun.

Napadlo Vás v té době, že by to za několik let mohlo skončit?

Nikdo si to nedokázal představit a nikdo si to nepřál. V roce 1984, kdy jsem odcházel na invalidní důchod, byla ověřená ložiska a dělaly se obrovské přípravy, aby do roku 2015 šachta jela a fungovala. A najednou přišel rok 1989 a absolutně nesmyslný útlum. Co si budeme povídat, toho zlata je tady pořád hodně.

Jaký jste z toho měl pocit?

Schizofrenní. Na jednu stranu člověk nechce ničit dál přírodu a na druhou to tady dávalo spoustě lidem práci. Dneska tady máme o 2 tisíce lidí míň, protože se zavřely doly a skončil geologický průzkum.

Neexistovalo tady pro zaměstnance dolů jiné uplatnění?

Ještě do roku 1993, kdy byl důl uzavřen, se tady těžilo jenom zlato a postupně se vše ukončovalo s tím, že se lidem najde jiná práce, náhradní řešení. Postavila se výrobna nějakých tvárnic nebo třeba sodovkárna, protože se zjistilo, že je tady 6. nejlepší voda v republice. Vzhledem k tomu, že jsem amatérský historik a sbírám úplně všechno, mám doma ještě všechny etikety. Mám naše i ty, se kterými se vyvážely limonády do zahraničí, protože tchán mého syna tam dělal ředitele. Taky tehda nikdo nemohl vědět, že to za chvíli padne. A tak začala devastace jak dolů, tak všeho okolo.

Vraťme se ještě na chvíli do doby, kdy tady doly otevírali. Našli pracovní uplatnění i místní lidé?

Určitě. I když tady zaměstnanost jako taková byla. Zlaté Hory mají taky textilní tradici, byla tady fabrika na výrobu kol, obrovský lesní závod, dva kameňáky. Když nastal boom s šachtou, museli samozřejmě najmout nové lidi. Místní potom našli práci spíš v dopravě, stravování nebo administrativě, ale i to tehdy znamenalo víc než sto lidí. Ti, co něco uměli, přišli spíše z jiných dolů a šachet, ale zůstali tady dodnes.

Takže otevření rudných dolů znamenalo oživení i pro samotné město…

Samozřejmě. Pro lidi, kteří se sem stěhovali, stavěly rudné doly panelové domy, věžáky, jejich projektanti stavěli prodejny a všechno možné. V 70. letech to tady žilo. Vzpomínám, že tady bylo několik orchestrů, dechovka, my jsme měli bigbeatovou kapelu, na zábavy tady jezdily autobusy až z Opavy. Bylo to takové družnější. Taky tady bylo mnohem víc lidí, hlavně mladých. Dneska se Zlaté Hory pomalu stávají takovým městem důchodců, mladé tady nic nedrží.

Kdyby se tady dnes obnovila těžba, měl by o takovouto pracovní příležitost někdo zájem?

Hornická tradice už tady dávno není, na hornické učiliště už taky nikdo nechodí. Ale zase by se lidi přiživili na službách okolo, přilákaly by se nové investice a trochu by to tady snad ožilo. Největší brzdu bych teď ale viděl v ochranářích. Podle mě si příroda pomůže sama. Kdybyste viděla například odkaliště v době těžby, tak to byly otevřené svahy s obrovskými

haldami a nikdo nevěřil, že se to někdy dá zase dohromady. Dneska tam je nádherná zeleň, obnovený ekosystém a stačilo 20 let.

Vy, jako člen Klubu přátel Zlatých Hor, se ale snažíte využít pozůstatky těžby i pro cestovní ruch…

Víte, nám zas až tak nejde o ty turisty, i když je výborné, že to lidi láká a přijedou. Děláme to taky pro sebe a pro místní, ať nezapadne historie spojená s hornictvím. Člověk k tomu získá za 20 let nějaký vztah a není mu to lhostejné. Jak jsem říkal, stále máme asi takový schizofrenní pocit.

Co konkrétně se Vám povedlo otevřít a zpřístupnit veřejnosti?

Tak jedno z prvních bylo asi hornické muzeum, Biskupská kupa a dneska už i Zlatorudné mlýny rozšířené o hornický skanzen. Když jsme začali budovat muzeum, přijeli se sem podívat ze Złoteho Stoku, že u nich chtějí otevřít nějakou šachtu. Klepali jsme si na čelo, protože to byla maličká šachtička, kde se po pár metrech došlo do skladu střeliva vyzděného obyčejnými cihlami. Dneska mají obrovský areál s různými atrakcemi, jezdí tam na lodičkách a chodí jim tam tisíce lidí.

Jak si vysvětlujete, že v Polsku se to povedlo a tady se o tom stále spíše jenom mluví?

Když to srovnám, tak si myslím, že Poláci jsou operativnější v tom zařizování, u nás všechno dlouho trvá. Hledáme spíše negativa, proč to udělat nejde. Ale taky to nemají tak svázané, nemají takové předpisy, naše úřady by jim něco takového nepovolily. Poláci jsou tady v tomhle ranaři prvního stupně.

Narážíte taky na situaci kolem propadliny na Žebračce, která byla cílem nejenom polských adrenalinových sportovců?

To jsme byli strašně naštvaní! Vždyť oni si tady dělali úplně, co chtěli, vrhali se tam po hlavách. Já na to koukal, měli profesionální vybavení, byli organizováni. Nejde jenom o poničení cizího majetku, ale bylo to strašně nebezpečné. Kdyby se jim tam něco stalo, odpovědný by byl podnik DIAMO a myslím si, že hlavně kvůli tomuhle přišel popud Žebračku zasypat.

Propadlina na Žebračce je kulturní památkou, ze zasypání sešlo a dokonce se hovořilo o jejím zpřístupnění pro veřejnost…

Ty plány tady jsou a vždycky byly. Možná kdyby se nemuselo řešit zabezpečení kvůli lidem, kteří tam lezli přes původní plot, tak už jsou i v nějaké pokročilejší fázi. My jsme vypracovali takový pomyslný projekt, že se to oplotí, udělá se rampa, aby mohli lidi vylézt nahoru, a otevře se překop, který bychom vyrazili na povrch. Ten trumf by byl, že by sešli a podívali by se Žebračkou nahoru. Protože ten, kdo se nezabývá jeskyňařením, tak z toho má zážitky na celý život. Teď je to ohrazené, nikdo tam nemůže a já si myslím, že v téhle situaci je to tak nejlepší.

Každoročně jsou zde pořádány Zlaté dny. V posledních letech však trochu ztratily lesk. Nedal by se právě v letním období více využít potenciál města?

Máme tady hodně spolků, které jsou výborné. Třeba Bernard teď opravuje kapličky, Zlatohoráci zase dělají akce pro děcka, ale nikdy se nespojí dohromady. Zlaté Dny by mohly být jako nějaký „fest“ v Německu, jenže to se nestane, protože Franta by z toho mohl mít víc než Lojza. Pořád to v těch lidech asi je. Ale potenciál Zlaté Hory mají a ne jenom město. Když za námi přijedou třeba Italové nebo Maďaři, ke kterým jezdíme se zlatohorskou gardou, rozplývají se nad naší přírodou. Říkají, že je to tady jako v pohádce, neskutečně zelené a nádherné.

Existuje teď nějaký konkrétní plán na využití pozůstatků těžby pro cestovní ruch?

Tuhle sezónu by se měla zpřístupnit veřejnosti část Poštovní štoly. Je to sice jenom malý kousek, ale do budoucna by se to mělo rozšířit o jiné úseky, dokončuje se další naučná stezka a jako každý rok se budou pořádat akce jako jesenický Klondike nebo rýžování zlata na zlatorudných mlýnech.

Jak byste si Zlaté Hory rád zapamatoval?

Jedna vzpomínka se určitě bude vázat na práci v dolech, s tím jsem prostě spjatý. Ale pamatuji si taky Zlaté Hory, když jsem tu po válce vyrůstal. Náměstí mělo všechny baráky, všechny spojovací uličky měly klenby a byla tu vrata, která náměstí uzavírala jako ve středověku. Byla jedna žárovka u radnice, jedna na křižovatce a jedna nahoře a ty se klimbaly ve větru, všechny dřevěné okenice pleskaly, byly tady obrovské kaštany a listí létalo po

náměstí. Já jsem se bál jít večer pro mléko, protože to všude klepalo a teď ty stíny… To byly Zlaté Hory. Bylo to tak tajuplné.

A jak je vidíte například za 15 let?

Já bych si je hlavně přál vidět. Nevím, jestli tady ještě budu. Ale pokud ano, tak aby tady vzniklo něco, co tady udrží lidi. Aby se sem vrátil život.

Děkuji Vám za rozhovor.

4.3 ANKETA

Pokud hovoříme o budoucnosti Zlatých Hor, neměli bychom zapomenout na názor lidí, kteří jsou s tímto mikroregionem spjati. Zeptali jsme se proto místních obyvatel, chalupářů i turistů, jestli si myslí, že by bylo pro Zlaté Hory výhodnější obnovení těžby nebo využití pozůstatků těžby pro cestovní ruch.

Dana, 50 let, lékařka, jezdí na chalupu v okolí Zlatých Hor

Na jednu stranu to vypadá, že by obnovení těžby vyřešilo řadu ekonomických a sociálních problému tohoto regionu, ale z dlouhodobého hlediska a prospěšnosti pro více lidí by možná nebylo špatné se zamyslet nad jiným bohatstvím regionu. Zaměřit se více na turistický ruch a otevřít se lidem, kteří se do tohoto regionu rádi vracejí i těm, kteří ho mohou teprve objevit.

Jana, 75 let, důchodkyně, jezdí na chalupu v okolí Zlatých Hor

Myslím si, že obnovení těžby by zatížilo životní prostředí, což by určitě cestovnímu ruchu neprospělo. Tak spíše využití pozůstatků těžby. Zlatorudné mlýny by mohly být takovým příkladem. Každoročně tam jezdí autobusy turistů, a to tam je postavený jenom mlýn a hospoda. Co teprve, kdyby si mohli prohlídnout nějakou štolu.

Tomáš, 27 let, bezpečnostní inženýr, jako turista několikrát navštívil okolí Zlatých Hor

Já si myslím, že pokud by se do využití těch pozůstatků pustili s větší vervou, tak by to bylo výborné, zpřístupnit ty chodby a šachty. Ale kdyby se třeba povedlo, aby byla nová těžba vlastně na úplně jiném pracovišti, tak proč neudělat obojí. Vytvořily by se nová pracovní místa a turisti by mohli navštěvovat původní šachty.

Gabriela, 45 let, pracovnice Městského informačního centra, obyvatelka Zlatých Hor

Záleží na tom, z jakého pohledu se na tuto situaci díváte, znovuobnovení těžby by přineslo nová pracovní místa a tím také snížení nezaměstnanosti. Využití pozůstatků po těžbě je určitě velkým lákadlem pro turisty.

Jaroslav, 65 let, důchodce, bývalý pracovník RD Jeseník

Musí se udělat něco pro místní lidi a ne pro turisty. Každý rok se město vylidňuje, protože mladé tu nic nedrží. Když byly ještě otevřené doly, tak to tu žilo, stavěly se domy, budovy, většina lidí měla kde dělat. Kdyby se nějak obnovila těžba, tak by tam snad dostali práci. Takhle tu bude za chvíli město důchodců, kteří budou jenom vzpomínat, jaké to bylo kdysi a co se mohlo udělat.

Ondřej, 35 let, tesař, obyvatel osady u Zlatých Hor

Hodně lidí od té těžby čeká, že se sníží nezaměstnanost, ale kdoví, kolik zlatohoráků by tam zaměstnali. Firma by si přivezla svoje zaměstnance, techniky a lidi, kteří tomu rozumí. Horníci, kteří tady dřív v dolech dělali, už jsou staří a mezi mladšíma o to moc zájem není. Nemáme tu tradici, že by to šli třeba kluci studovat. Takže by asi bylo lepší ty doly nějak zpřístupnit a provádět tam lidi. Místo aby zakazovali tam lézt, tak ať to zabezpečí, dají malé vstupné a dělají exkurze.

Sabina, 21 let, studentka, narodila se ve Zlatých Horách, nyní studuje v Olomouci

Já to tu mám celé prochozené a miluju tu přírodu! Takže určitě nejsem pro obnovení těžby. I když se už teď některé ty pozůstatky využívají, tak si myslím, že by se pro to mohlo udělat víc. Třeba ta speleoterapie nebo Zlatorudné mlýny jsou úžasné, ale plno dalších věcí je tady nevyužitých. Přitom zájem tady je, hodně kamarádů se mě ptá, jestli se dá jít třeba dovnitř.

Pavel, 29 let, obchodní zástupce, narodil se ve Zlatých Horách, nyní žije v Brně

Když jsem byl mladší, tak jsme s klukama vymysleli, že by se v tom areálu udělal takový adrenalinový zábavní park. Bylo by tam muzeum, atrakce pro děcka, trasy v těch chodbách, stezka po okolí, vystavené stroje, nějak využitá i ta věž. No a pak ji odstřelili, celé to zlikvidovali a my jsme vyrostli a zjistili něco o bezpečnosti, o financování… Zase na druhou stranu, kdybyste byli nezaměstnaní a někdo vám řekl: „Ok, postavíme vám tady technický park pro turisty.“ Asi byste z toho taky neměli rozum.

4.4 RECENZE

K POZNÁNÍ ATMOSFÉRY ZLATOHORSKÝCH DOLŮ UŽ NEPOTŘEBUJETE FÁRÁKY, STAČÍ KNIHA.

Josef Šmoldas. Vzpomínky na Modrou štolu aneb veselé příběhy ze zlatohorského dolu. Zlaté Hory, 2011.

O zlatohorském rudním revíru už bylo napsáno mnoho knih. Jejich autory však jsou geologové, montanisté, inženýři a profesoři, z jejichž děl se dozvíme, jak se vrásnilo pohoří, jaká byla technologie těžby či kolik zlata se za novodobé dějiny místních dolů vydobylo. Z žádného z nich však na nás nedýchá atmosféra zlatohorského podzemí jako z knihy Josefa Šmoldase.

Sto stran je nabitých téměř padesáti nejenom veselými historkami. Příběhy jsou rozděleny do dvou částí, jejichž názvy „Jak to vlastně všechno začalo“ a „Návrat do nitra Příčné hory po deseti letech“ nám prozradí důvod tohoto dělení. V první polovině jsem se dozvěděla nejenom, „jak to začalo“, ale také proč to skončilo. Autor musel kvůli nemoci odejít do invalidního důchodu. Z druhé části jsem ale poznala, že Josef Šmoldas na zlatohorské doly nezanevřel a vrátil se do „nitra hory“ jako amatérský geolog, historik a hlavně nadšenec.

Po řadě odborných knih, které jsem v rámci zpracování bakalářské práce přečetla, byla tato velmi příjemným zpestřením. Neposloužila mi sice jako zdroj ověřených informací, ale vtáhla mě dolů mezi havíře, kterým, jak píše autor, podzemí neodpustí žádnou chybu. Když jsem si přece jenom nedokázala situaci představit, stačilo se podívat na jednu z mnoha vlastnoručních kreseb, kterými jsou příběhy doplněny.

Když jsem dočetla poslední povídku „Odstřel těžní věže ve Zlatých Horách“, ve které se autor teskně rozloučil slovy „zdař Bůh!“, soucítila jsem s bývalými horníky, kterým v den odstřelu zmizel před očima kousek jejich minulosti. Opačné pocity však ve mně vyvolal hned druhý příběh této knihy, kde Josef Šmoldas vypráví o „živé vodě“ v Nové jámě, která měla nejspíš projímavé účinky. Po přečtení posledních vět: „Nejvíc ale zabrala na jednoho lufťáka (chataře), houbaře z Heřmanovic, chodil tam očumovat každý den. Ten běžel do křoví hned dvakrát. Pak už se ale nikdy neukázal,“ se mé „chalupářské já“ urazilo a na pár dnů knihu odložilo. V těchto větách cítím občasný negativní postoj některých obyvatel Zlatých Hor

k chatařům. Místní „starousedlíci“ si někdy neuvědomují, že právě chalupáři určitým způsobem zachránili chátrající osady v okolí Zlatých Hor a mohou být jedním ze „zdrojů kapitálu“, který tento kraj potřebuje.

Pravdou však zůstává, že čtenář této knížky musí být shovívavý a obezřetný. Shovívavost se mi vyplatila u několika gramatických i stylistických chyb. Autor například velmi často nadužívá ukazovací zájmena. Hned první příběh, který nás seznamuje s důvodem, proč kniha vznikla, je uzavřen větou: „Tak už proto stojí za to napsat o tom alespoň pár řádků.“ S obezřetností jsem k historkám přistupovala už od začátku. Josef Šmoldas dokáže poutavě povídat, možná stejně jako kdysi naše babičky vyprávěly pohádky. A stejně jako ony si příběhy občas přibarví. Avšak vzhledem k tomu, že kniha není určená široké veřejnosti, ale spíše „zlatohorákům“ a lidem, kteří jsou s tímto krajem spjati a mezi něž se řadím i já, ráda nad těmito „kosmetickými“ chybami přimhouřím oči.

Příběhy ze zlatohorského dolu bych ráda doporučila všem turistům i chalupářům, kteří někdy okolí Zlatých Hor navštívili nebo se k tomu teprve chystají. Přestože znají „zlatou“ historii města, teprve při čtení této knihy se jim dostane pod kůži drsná, svérázná a přitom krásná atmosféra hornictví. Neznamená to však, že by si knihu neměli přečíst také odborníci. Ti sice znají geologické poměry ložiska, ale díky Vzpomínkám na Modrou štolu se mohou podívat na zlatohorské podzemí také přes lidské příběhy, které jsou s ním spjaty. Však také sám autor knihu věnuje „ všem, kteří, byť jen jednou, nazuli gumáky, navlíkli fáráky a s přilbou na hlavě a lampou v ruce vstoupili do tajemného labyrintu zlatohorského rudního revíru“.

S malou dávkou troufalosti, bych knihu ráda poslala také geologům či politikům, kteří často rozhodují o osudu Zlatých Hor, bez toho aniž by je navštívili. Podle mě by se ani v dnešní době nemělo rozhodovat o kraji bez ohledu na lidi, kteří v něm žijí.

Myslím si, že Zlaté Hory i okolí potřebují takové psavce, kteří nenásilnou formou připomenou místním lidem, že mají na co být hrdí a mají na co vzpomínat. Přesto a možná právě proto, že se nejedná o přesný popis historie těžby, ale o humorné, nostalgické a někdy určitě přikrášlené povídání, stojí za to si Vzpomínky na Modrou štolu přečíst.

5. Závěr

V úvodu této práce jsme si stanovili cíl seznámit se nejprve s historií dolování zlata v regionu Zlatohorska a poté zmapovat současnou situaci se zaměřením jak na případnou obnovu těžby, tak na alternativy využití jejích pozůstatků a zamyšlením nad reálností a výhodností těchto řešení s ohledem na hospodářskou situaci města Zlaté Hory. Na základě studia dostupné literatury, archivních materiálu, mediálních sdělení a rozhovorů s odborníky jsme došli k následujícímu závěru.

„Zlatá historie“ zlatohorského rudného revíru spadá nejspíš již před 13. století, kdy na základě archeologických nálezů z okolních revírů můžeme soudit o dolování zlata již v období Keltů. V oblasti Zlatých Hor však tyto domněnky nejsou potvrzeny, a to především z důvodu špatné archeologické prozkoumanosti a překrytí starých dobývek novodobou těžbou. Přesto můžeme v průběhu staletí obdivovat technickou zdatnost našich předků ve vyhledávání a dolování zlata ve zlatohorském rudném revíru. Tak jako celá historie města i těžba zlata byla často ovlivněna příhraniční polohou a stala se tak mnohokrát předmětem sporů. V průběhu dějin se na zlatohorských ložiscích střídaly etapy útlumu a rozvoje. Poslední obnovení těžby proběhlo v 50. letech 20. století, kdy během 40 let novodobého provozu dolů bylo vytěženo téměř stejné množství zlaté rudy, jako za celé předchozí historické období. I tato poslední etapa rozvoje však byla následována útlumem v 90. letech téhož století, jež bychom mohli považovat společně s útlumem zemědělství za jednu z příčin nynější špatné hospodářské situace Zlatých Hor.

V druhé části této práce jsme se proto zaměřili na současnost zlatohorského rudného revíru, jež nyní představuje možnost částečného řešení hospodářského i sociálního úpadku města. V této oblasti spatřujeme potenciál Zlatých Hor nejenom v průmyslu, ale také v rámci cestovního ruchu. Tento potenciál se snaží nejenom zastupitelé využít, avšak bez pomoci na národní úrovni je často jejich snaha marná. O obnovení těžby zde mají zájem tři firmy, jejich žádosti o stanovení průzkumného území, které předchází stanovení dobývacího prostoru, však byly pokaždé zamítnuty ministerstvem životního prostředí. Určité oživení této situace přineslo prohlášení ministra průmyslu a obchodu Jana Mládka po letošní návštěvě Zlatých Hor. Pozitivně hodnotíme především zadání studie proveditelnosti ke zpracování státnímu podniku DIAMO, jež je prvním konkrétním krokem vstříc případnému obnovení těžby. Jinak se však

Jan Mládek držel dnešního tak častého „diplomatického“ vyjadřování politiků a vlastně nám toho ve vyjádření moc nového nesdělil.

Jiná situace však je v oblasti cestovního ruchu, kde se daří projekty realizova o poznání lépe. Již tuto letní sezónu bude zpřístupněna část Poštovní štoly a do dalších let se počítá s jejím rozšiřováním. Návštěvnost ve Zlatých Horách stoupá především ve spojitosti s Mistrovstvími v rýžování zlata v areálu hornického skanzenu. Město, „na něž prý i Bůh zapomněl“, však nepřitahuje pozornost pouze svou „zlatou historií“, ale také například díky speleoterapii, která je provozována Sanatoriem EDEL.

V poslední části bakalářské práce jsme využili řešenou problematiku v žurnalistice, kdy jsme se díky rozhovoru s pamětníkem, bývalým zaměstnancem dolů a amatérským historikem Josefem Šmoldasem podívali na danou situaci také z pohledu člověka, který v této realitě žije. Bylo zajímavé sledovat nadšení muže, který přestože zažil období rozvoje Zlatých Hor a každodenně pozoruje jejich hospodářský úpadek, neztrácí naději ani chuť pouštět se do nových projektů spojených nejenom s hornickou historií města.

Z našeho pohledu spatřujeme reálnější variantu zpřístupnění pozůstatků po těžbě veřejnosti, kdy pokud by se povedlo vybudovat větší komplex důlních děl, mohly by Zlaté Hory přitáhnout pozornost českých i zahraničních investorů touto cestou. Z ekonomického hlediska by však pro Jesenicko bylo obnovení těžby výrazně lepším řešením, neboť, jak už jsme uvedli výše, by představovalo rychlejší a výraznější změnu špatné hospodářské situace. Propojení těchto dvou projektů (především využití strojní techniky, o kterém mluvil Ing. Jan Kotris) se nám však, především s ohledem na odlišnost jak schvalovacího procesu, tak úrovně plánování, jeví nepravděpodobné.

Avšak zatímco v oblasti cestovního ruchu se situace na Zlatohorsku každým rokem zlepšuje, jsou podnikány konkrétní kroky a návštěvnost se zvyšuje, obnovení těžby zůstává především kvůli postoji ministerstva životního prostřední spíše nadějí. Domníváme se však, že k opětovnému dobývání zlata na Jesenicku opět dojde a pokud tomu tak bude ke konci 21. století, potvrdí se teorie, na kterou upozorňuje Josef Večeřa z České geologické služby. Zlatohorské ložisko bylo totiž otevíráno s mimořádnou přesností již od 15. století vždy v druhé polovině století (1477-1510, 1550-1609, 1653-1719, 1756-189, 1848-1896, 1953-1993). Jinými slovy mají vláda, ministerstvo průmyslu a obchodu, ministerstvo životního prostředí a investoři, ještě téměř 40 let, aby se dohodli.

Seznam použité literatury

Monografie

- BENÍŠEK, Jan, odp. red. aj. *Zlatohorsko včera a dnes: 1224-1974*. Zlaté Hory: Městský národní výbor, 1975.
- BERNSTEIN, Peter L. *Dějiny zlata*. Praha: Grada, 2004. 384 s. ISBN 80-247-0455-2.
- GRYGÁREK, Jiří. *Za hornictvím zlatohorského rudného revíru*. Ostrava: Klub přátel hornického muzea OKD, 2006. 90 s. Hornictví včera, dnes a zítra, sv. 3. ISBN 80-239-7136-0.
- GRYGÁREK, Jiří. *Zajištění a likvidace dolů.* Ostrava: Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, 2001. 74 s. ISBN 80-7078-924-7.
- HRUBAN, Petr aj. *Zlatohorské podzemí*. Olomouc: Poznání, 2011. ISBN 978-80-87419-16-8.
- HUBÁČEK, Jaroslav aj. *Historické zajímavosti Zlatohorska*. 2. vyd. Zlaté Hory: Klub přátel Zlatých Hor, 2001.
- JOANIDIS, Sotiris. *Zlaté Hory v Jeseníkách: letopisy*. Zlaté Hory: Sotiris Joanidis-Rula, 2004. 560 s. ISBN 80-902929-5-X.
- KAFKA, Jan, ed. aj. *Rudné a uranové hornictví České republiky.* Ostrava: Anagram, 2003. ISBN 80-86331-67-9.
- MAJER, Jiří. *Rudné hornictví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku: obrazy z dějin těžby a zpracování*. Praha: Libri, 2004. 255 s. ISBN 80-7277-222-8.
- MORÁVEK, Petr aj. *Zlato v Českém masívu*. Praha: Český geologický ústav, 1992. ISBN 80-7075-088-X.
- NOVOTNÝ, Pavel a Jiří ZIMÁK. *Zlaté Hory: historie a současnost ložiska zlata evropského významu*. Olomouc: Memoria, 2003. ISBN 80-85807-20-3.
- PECINA, Vratislav, ed. a Josef VEČEŘA, ed. *Zlatohorský rudní revír: minulost, současnost, budoucnost*. Jeseník: Česká geologická služba, 2004. ISBN 80-7075-630-6.
- RD Jeseník. *RD Jeseník 1958-1998*. Jeseník: RD Jeseník, 1998.
- *Sborník materiálů 8. oblastní geologické konference Zlaté Hory*. Ostrava: Geologický průzkum, 1976.
- VEČEŘA, Josef a Viera VEČEŘOVÁ. *Jesenické zlaté stezky*. 2. dopl. vydání. Jeseník: Pinka, 2002. ISBN 80-903141-0-4.

- VEČEŘA, Josef a Viera VEČEŘOVÁ. *Historie zlatohorských dolů*. Jeseník: Pinka, 2010. ISBN 80-903141-2-0. 98 stran.
- VEČEŘA, Josef a Viera VEČEŘOVÁ. *Zlatokopecká tradice: sborník o historii a dobývání zlata na Zlatohorsku a Glucholazích*. Zlaté Hory: Město Zlaté Hory, 2009.
- VALSTIVĚDNÉ MUZEUM JESENICKA. *Čarodějnické procesy v 17. století na Jesenicku*. Jeseník: Vlastivědné muzeum Jesenicka, 2012. ISBN 978-80-87496-02-2. 16str.
- ZUBER, Rudolf. *Osídlení Jesenicka do XV. století*. Opava: Matice Slezská v Opavě, 1972. 162 str.

Archivní materiály

- TERRA Sborník montanisticko-geologické nadace. Zlaté Hory: Montanisticko-geologická nadace. 1995-, Zemský archiv v Opavě
- Archiv města Zlaté Hory, Státní okresní archiv Jeseník
- Kroniky města Zlaté Hory, Státní okresní archiv Jeseník

Právní předpisy

- Dekret prezidenta republiky č. 100/1990 Sb. o znárodnění dolů a některých průmyslových podniků
- Zákon ČNR č. 62/1988 Sb. o geologických pracích a o Českém geologickém úřadu
- Zákon ČNR č. 44/1988 o ochraně a využití nerostného bohatství
- Zákon ČNR č. 61/1988 o hornické činnosti, výbušninách a o státní báňské správě
- Programové prohlášení vlády České republiky z února 2014
- Plán legislativních prací vlády České republiky pro rok 2014
- Plán legislativních prací vlády České republiky pro rok 2015
- Prawo geologiczne i górnicze Dz.U. 2011 nr 163 poz. 981
- Nowelizacja ustawy Prawo geologiczne i górnicze Dz.U. 2014 poz. 1133

Internetové zdroje

- *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: https://www.czso.cz/
- *Hrady.cz: cestujte s přehledem* [online]. ©1995-2015. [cit. 2015-4-11]. Dostupné z: http://www.hrady.cz/
- *Kopalnia Złota* [online]. ©2014. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: http://www.kopalniazlota.pl/pl/
- *Mineralogicko-petrografický exkurzní průvodce po území Moravy a Slezska* [online]. [cit. 2015-4-9]. Dostupné z: http://pruvodce.geol.morava.sci.muni.cz/
- *Rozhledna na Biskupské kupě* [online]. [cit. 2015-3-25]. Dostupné z: http://www.rozhlednabiskupskakupa.cz/
- *SANATORIUM EDEL s.* r. o. [online]. [cit. 2015-4-10]. Dostupné z: http://www.speleoterapie.cz/
- *World Gold Council* [online]. ©2015. [cit.2015-4-15]. Dostupné z: http://www.gold.org/

Ostatní zdroje

- Výroční zprávy s. p. DIAMO
- Publikace Surovinové zdroje ČR – nerostné suroviny
- Noviny DIAMO, podnikový občasník s. p. DIAMO Stráž pod Ralskem
- VRANKA, Vladimír a RadovAn KUKUTSCH. *Problematika sanace zlatohorského rudního revíru.* Přednáška z 50. ročníku sympozia Hornická Příbram ve vědě a technice. 2011. Dostupné z: http://slon.diamo.cz/hpvt/2011/_Zahlaz/Z%2014.pdf
- KOTRIS, Jan. *Zajištění Poštovní štoly v k. ú. Zlaté Hory v Jeseníkách a její zpřístupnění veřejnosti*. Přednáška z 53. Ročníku sympozia Hornická Příbram ve vědě a technice. 2014. Dostupné z: http://slon.diamo.cz/hpvt/2014/T/T%2006.pdf

Seznam zkratek

a. s.	akciová společnost
AV ČR	Akademie věd České republiky
ČNR	Česká národní rada
ČSFR	Československá federativní republika
ČSÚ	Český statistický úřad
kt	kilotuna
n. p.	národní podnik
RD	Rudné doly
s. p.	státní podnik
s. r. o.	společnost s ručením omezeným
USD	Americký dolar (United States Dollar)

Seznam obrázků

1.1	Mapka naučné stezky Zlatý Chlum	s. 9
1.2	Mikroregion Zlatohorsko	s. 10
1.3	Znak města Zlaté Hory	s. 11
1.4	Podoba znaku z roku 1924, Pfitzner	s. 11
1.5	Možné směry objevu Au ložisek v Jeseníkách	s. 17
1.6	Přehled důlních děl ZH	s. 22
1.7	Ložiska těžena ve 20. století	s. 22
2.1	Etapy osvojování ložiska a investiční činnost	s. 33

Seznam grafů

1.1	Vývoj počtu obyvatel Zlatých Hor v letech 1869-2013	s. 16
1.2	Vývoj těžby zlata v ČR v letech 1988-1992	s. 25
2.1	Vývoj počtu obyvatel Zlatých Hor v letech 2004-2013	s. 28
2.2	Vývoj celkového přírůstku obyvatel Zlatých Hor 2004-2013	s. 29
2.3	Vývoj průměrného věku obyvatel Zlatých Hor 2004-2013	s. 29

Seznam tabulek

1.1	Odhad vytěženého množství zlata v historickém období	s. 21
1.2	Náklady vynaložené na likvidaci hornické činnosti v letech 1990-2003	s. 27

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 7. května 2015

……

Helena Skřontová